

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi

2019

Susanna Kraappa & Leena Runtti

KOKEMUKSIA SIJAISSISARUUDESTA

-Sijaisperheiden biologisten lasten näkökulmasta

Susanna Kraappa & Leena Runtti

KOKEMUKSIA SJAISSISARUUDESTA

- Sijaisperheiden biologisten lasten näkökulmasta

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia sijaisperheiden biologisten lasten kokemuksia sijaissisaruudesta. Tavoitteena oli selvittää sijaissisarusten saamaa tukea, huomiota ja valmennusta ennen sijoitusta ja sijoituksen aikana. Aiheesta ei löytynyt juurikaan aiempia tutkimuksia muutamia opinnäytetöitä ja graduja lukuun ottamatta.

Tutkimus toteutettiin teemahaastattelulla. Tutkimukseen osallistui viisi sijaisperheen biologista lasta, jotka löytyivät toimeksiantajan kautta. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Tulokset analysoitiin sisällönanalyysin avulla. Tutkimuskysymysten lisäksi tutkimuksessa on avattu myös sijaissisarouden matkaa, eli miten sijaissisarukset ovat kokeneet sijoituksen sen eri vaiheissa.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että sijaissisarukset olivat saaneet keskenään erilaista tukea sijoittavan viranomaisen taholta. Sijaisvanhemmille järjestetään PRIDE-valmennus, jossa he saavat tietoa sijaisvanhemmuuteen ja perhehoitoon liittyen. Perheen biologisille lapsille vastaavaa valmennusta ei ole, mutta osa tutkimukseen osallistuneista oli ollut mukana vanhempien PRIDE-valmennukseen sisältyvässä paneelikeskustelussa, johon sai ottaa perheenjäseniä mukaan. Kotikäyneillä sosiaalityöntekijät olivat vaihtelevasti kyselleet myös sijaissisarusten kuulumisia. Sijaissisarukset olivat kokeneet sijoituksen eri tavoin. Jokaisen kohdalla suhtautuminen kuitenkin muuttui sijoituksen aikana.

Tutkimuksen aikana nousi selkeitä kehittämistarpeita sijaisperheiden biologisten lasten saamaan tukeen liittyen. Tutkimuksessa sijaissisarukset esittivät toiveen vertaistukitoiminnasta. Jokaisella kunnalla ja sijoittavalla taholla vaikuttaa olevan erilainen tapa huomioida sijaisperheen biologiset lapset. Tähän olisi hyvä luoda yhtenäinen toimintamalli, jotta kaikki olisivat samalla viivalla. Sijaissisarukset ovat suuressa roolissa sijoituksen onnistumisessa, joten heidän huomioimisensa sijaisperheen jäsenenä on erityisen tärkeää.

ASIASANAT:

Perhehoito, sijaisperheet, sijaissisaruus

BACHELOR'S / MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Bachelor of social services

2019 | 46 pages, 3 pages in appendices

Susanna Kraappa & Leena Runtti

EXPERIENCES ON FOSTER SIBLING RELATIONSHIP

- From foster families biological children's point of view

The purpose of this thesis was to research foster families' biological children's experiences on foster siblinghood. The goal was to find out what kind of support, attention and coaching the foster siblings got before and after the placement. There weren't many previous researches done on this subject, other than few dissertations and master's thesis'.

The research was carried out as theme interview. Five biological children from different foster families, that were found through our cooperation partner, took a part. We recorded and transcribed the interviews. We analyzed our findings through content analyzing. In addition to the research question we also opened the journey of foster siblinghood, what the foster siblings have experienced in different chapters of placement.

In the research it turns out that foster siblings had gotten different kind of support between each other from the authority. Foster parents get PRIDE-training, where they get information on foster parenting and family care. There is no corresponding training for foster siblings, but some of the research participants had taken part in a panel, that is included in the PRIDE-training where the parents could take other family members with them. It varied whether or not the social workers had asked the foster siblings how they are doing during home visits. The foster siblings had experienced the placement in different ways. However, everyone's opinion had changed somehow during the placement.

In this research clear needs for development in the supporting of biological children in foster families were noticed. In the research the foster siblings wished for peer support system. Each municipality and authorities in charge of placement seem to have a different way of taking in to account the biological children of foster families. It would be good to create a solid operating model, so that everyone would be equal. Foster siblings are in a big role for a successful placement, so paying attention to them as members of foster families is important.

KEYWORDS:

Foster care, foster families, foster siblings

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 LASTENSUOJELUN PERHEHOITO	8
2.1 Sijaishuolto	8
2.2 Perhehoito	10
2.3 Sijaisperheeksi ryhtyminen	12
3 SIJAISPERHE PERHEENÄ	15
3.1 Sijaisvanhemmuus	15
3.2 Sijaissisaruus	16
3.3 Sijoitettu lapsi	18
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	20
4.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset	20
4.2 Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen analysointi	20
4.3 Tutkimusprosessin kuvaus	24
5 TULOKSET	27
5.1 Sijaissisarusten saama valmennus ennen sijoitusta	27
5.2 Sijaissisarusten huomiointi sijoituksen aikana	28
5.3 Sijaissisarouden matka	30
6 POHDINTAA JA ARVIOINTIA	36
6.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset	36
6.2 Eettisyys ja luotettavuus	38
6.3 Kehittämistarpeet	42
LÄHTEET	44

LIITTEET

- Liite 1. Infokirje ja suostumus tutkimukseen
- Liite 2. Haastattelun teemat
- Liite 3. Taulukko 4. Sijaissisarouden matka

KUVAT

Kuva 1

9

TAULUKOT

Taulukko 1. Tutkimusprosessin kuvaus

24

Taulukko 2. Sijaissisarusten saama valmennus

27

Taulukko 3. Sijaissisarusten saama tuki ja huomioni

28

Taulukko 4. Sijaissisarouden matka

30

1 JOHDANTO

Tutkimuksemme tavoitteena oli saada tietoa siitä, minkälaista tukea sekä neuvontaa lastensuojelun perhehoidon sijaisperheiden biologiset lapset ovat saaneet ennen sijoitusta sekä sijoituksen aikana, eli miten hyvin heidät on otettu huomioon koko sijoitusprosessin ja sijoituksen aikana. Lisäksi päädyimme tutkimaan sijaissisaruiden matkaa, eli sitä millainen sijaissisaruksen suhtautuminen sijoitettuun lapseen on ollut sijoituksen alussa, ja onko se mahdollisesti muuttunut matkan varrella. Toimeksiantajamme on eräs lastensuojelun perhehoidon palveluntuottaja, jota emme esittele sen tarkemmin, koska haluamme tällä tavalla suojata haastateltujen henkilöiden yksityisyyttä.

Lastensuojelun perhehoito on sijaishuollon ensisijainen toteuttamismuoto. Perhehoito on sijoitetun lapsen hoitoa yksityisessä perheessä perheenjäsenenä. Lastensuojelussa perhehoitoa käytetään avohuollon tukitoimena ja sijaishuoltona sijoitetuille lapsille. (Hakkarainen ym. 2013 4, 6.)

Sijaisperheiden biologisten lasten kokemusten kartoittaminen on tärkeää, sillä heidät saatetaan helposti unohtaa sijoitusprosessin aikana. Suurimmassa roolissa sijoitusta ovat sijoitettava lapsi ja sijaisvanhemmat. Aihe on ajankohtainen, sillä sijoitusten määrä on ollut nousujohteista viimeisimpinä vuosina. 2014-2016 sijoitusten määrä laski hiukan, mutta on sittemmin taas noussut. Näistä sijoituksista yli puolet ovat perhesijoituksia. Koska perhesijoituksia tehdään, on kaikkien edun mukaista, että myös sijaisperheen biologiset lapset huomioidaan asianmukaisesti ennen sijoitusta sekä koko sijoituksen ajan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019b.) Biologisten lasten näkemyksiä heidän saamistaan ennakoivasta tai tuesta ei ole meidän katsauksemme mukaan tutkittu kuin opinnäytetöissä ja graduissa

Perhehoitoliitolla on tällä hetkellä käynnissä Meidän sakki – hanke, jonka tavoitteena on vahvistaa sisarusuhteita sijaisperheessä. Sijoitetun lapsen edun ja oikeuksien toteutumiseksi laeissa on määritellyt sijaisvanhempien ja viranomaisten velvollisuudet. Sijaissisarusten asemaa lait eivät kuitenkaan tunnista, vaikka heilläkin lapsina on oikeus erityiseen suojeluun ja vaikka sijaissisarukset ovat tukemassa sijoitettuja lapsia monin tavoin. Meidän sakki – hankkeen tavoitteena on tuoda sijaissisarusten ja sisarusuhteiden merkityksen esille perhehoidossa. (Perhehoitoliitto 2019a.)

Lähdeaineistoiksi lähdimme etsimään teoksia, joista saimme tietoa sijaishuollosta, perhehoidosta sekä sijaisperheeksi ryhtymisestä. Lisäksi halusimme tietoa sijaissisaruu-
desta, sijaisvanhemmuudesta sekä sijoitetuista lapsista. Tietoa löytyi osasta enimmäk-
seen hyvin, mutta sijaissisaruuudesta oli melko vaikea löytää oikeanlaista, asianmukaista
tietoa. Yritimme poimia teokset, joissa asiat pohjautuvat faktatietoon. Mitä sijaissisaruu-
s on oikeastaan? Millaista tukea sijaissisarukset saavat? Näihin vastaamme muuta-
man sijaissisaruksen kokemuksiin perustuen tässä työssä.

Aloitamme työmme tarkastelun siis teoriasta, jonka jälkeen kerromme tarkemmin itse
tutkimuksesta, tutkimusmenetelmistä, aineistonanalyysistä sekä tutkimusprosessista.
Tulokset osiossa kerromme, millaisia tuloksia saimme haastatteluiden perusteella. Vii-
meisenä on pohdinta- ja arviointiosio, jossa arvioimme tekemäämme työtä, tuloksia, eet-
tisyttä ja oppimisprosessia. Ihan lopussa on vielä kehitysideoita toimeksiantajalle, eli
miten sijaisperheiden biologisia lapsia voisi jatkossa tukea paremmin. Työn käsittely ete-
nee loogisesti vaihe vaiheelta, jotta lukijalle tulisi selkeä kuva aiheesta.

Jo lähtöajatuksena meillä oli, että perhehoidossa sijaisperheiden biologisten lapset ovat
helposti sivuun jääviä. Tämä vahvistui tietoperustaan tutkimustietoa etsiessä. Haastat-
teluissa kävi ilmi, että sijaisperheen biologisia lapsia oli huomioitu ja heille oli tarjottu
tukea vaihtelevasti. Esimerkiksi vertaistukea oli tarjottu hyvin vähän, jos ollenkaan.

2 LASTENSUOJELUN PERHEHOITO

2.1 Sijaishuolto

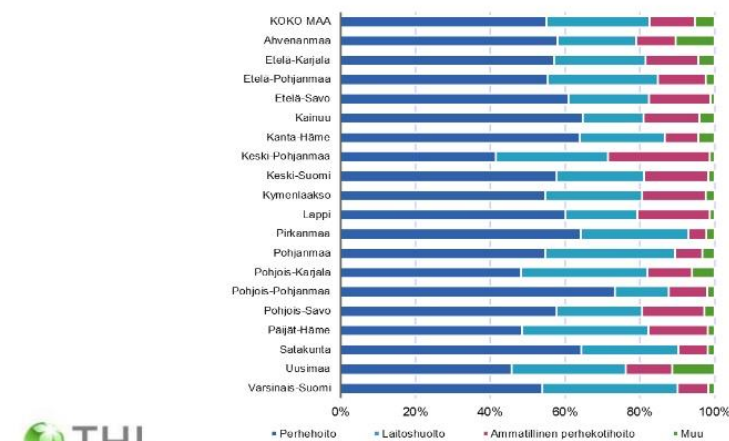
Sijaishuolto on huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun, jälkihuoltona, avohuollon tukitoimena tai hallinto-oikeuden väliaikaisella määräyksellä sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuolto voidaan toteuttaa laitoshuoltona, perhehoitona tai muulla lapsen tarpeiden mukaisella tavalla. (Lastensuojelulaki 417/2007; Saastamoinen 2010, 4–7.) Lasta sijoittava kunta on vastuussa sijaishuoltopaikan valinnasta. Sijaishuoltopaikan tulee olla sellainen, jossa lapsen tarpeenmukainen hoito ja huolenpito on mahdollista järjestää. (Saastamoinen 2010, 7.) Sijoituksen aikana lapsen huoltajuus säilyy hänen biologisilla vanhemmillaan. Sijoituksen tavoitteiden täyttämiseksi lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on oikeus päättää lasta koskevista asioista, siinä määrin kuin se on tarpeen sijaishuollossa. Huoltajalla on oikeus pitää yhteyttä lapseen ja saada tietoa lapsensa asioista. Tarvittaessa sijoittavalla kunnalla on velvollisuus tukea yhteydenpitoa taloudellisesti. Lapselle yhteydenpito-oikeus on erityinen ihmisoikeus. Huostaanotosta huolimatta huoltajalla on oikeus päättää lapsen niimestä, uskonnosta ja kansalaisuudesta. (THL 2019a.) Sijaishuollon tarkoitus on taata lapselle lapsenhuoltolain § 1 mukainen kasvatus, hoito ja huolenpito siten, että lapsen etu toteutuu. Huostaanoton syyt sekä lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeet kirjataan lapsen huolto- ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevaan päätökseen. Lisäksi lapselle tehdään asiakassuunnitelma, johon kirjataan sijaishuollon tavoitteet ja tarkoitus. Asiakassuunnitelma tarkistetaan säännöllisin väliajoin. (Araneva 2018, 128–129.)

Lastensuojelulain (417/2007) § 40 mukaan lapsi on otettava huostaan, mikäli lapsen huolenpidossa olevat puutteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen kehitystä tai terveyttä, tai mikäli lapsi itse vaarantaa vakavasti omaa kehitystään tai terveyttään esimerkiksi päihteitä käyttämällä. Lapsen huostaanoton perusteen täyttää lapsen kehitykseen tai terveyteen kohdistuva vakava uhka. Näin huostaanotto on mahdollista tehdä jo ennen lapsen terveyden ja kehityksen todettua vaarantumista tai viivästyistä. Lapsen kohdistuvan kehityksen tai terveyden uhan on kuitenkin oltava konkreettista ja todellista. Huostaanoton edellytyksenä on myös se, että lastensuojelun avohuollon tukitoimet eivät ole mahdollisia tai sopivia, ja että huostaanotto on arvioitu lapsen edun mukaiseksi. (Saastamoinen 2010, 23–24.)

Ennen huostaanottoa on otettava selvää alle 12-vuotiaan lapsen mielipiteestä ja yli 12-vuotiaalle lapselle tulee varata tilaisuus tulla kuulluksi (Lsl 417/2007, § 20). Lapsen lisäksi on kuultava myös lapsen vanhempia, huoltajaa sekä henkilöä, joka on välittömästi ennen huostaanottoa hoitanut ja kasvattanut lasta (esimerkiksi isovanhempi tai vanhemman puoliso). Mikäli lapsen huoltaja ja 12-vuotta täyttänyt lapsi suostuvat huostaanottoon ja sijaishuoltoon, huostaanottopäätöksen tekee lastensuojelulaissa määritelty viranhaltija. Jos 12-vuotta täyttänyt lapsi tai hänen huoltajansa eivät hyväksy huostaanottoa tai sijaishuoltoa, päätöksen tekee hallinto-oikeus. (Saastamoinen 2010, 25,27.)

Huostaanottoa harkittaessa lastensuojelulain § 32 mukaan lastensuojeluviranomaisen tulee selvittää lapsen toisen vanhemman, jonka luona lapsi ei pääasiallisesti asu tai muuhun lapsen läheisverkostoon kuuluvien henkilöiden, kuten sukulaisten, kummien tai muuten lapselle tärkeiden henkilöiden, mahdollisuudet ottaa lapsi asumaan luokseen tai muulla tavalla tukea lasta. Selvitettäessä läheisverkostoa kartoitetaan lapsen toisen vanhemman olosuhteiden lisäksi myös lapselle läheiset henkilöt, jotka ovat olleet osa lapsen arkea, osallistuneet lapsen huolenpitoon ja ovat olleet merkityksellisiä ja turvallisia aikuisia. (Araneva 2018, 85.)

HUOSTASSA OLLEET LAPSET SIJOITUSMUODON MUKAAN MAAKUNNITTAIN 31.12.2018, % (N=9 533)

4.6.2019

Tilastoraportti 23/2019

7

Kuva 1. Huostassa olleet lapset sijoitusmuodon mukaan maakunnittain (THL. 2019a, 7).

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen lastensuojelun tilastoraportin mukaan 31.12.2018 huostassa on ollut 9533 lasta, joista 55% on perhehoidossa. Näistä 13,1% oli sijoitettuna

sukulais- ja läheisperheisiin. Ammatilliseen perhekotihoitoon oli sijoitettu 12,1% ja laitoksiin taas 27,7% huostassa olleista lapsista. Laitoksiin sijoitettujen lasten määrä kasvoi 2 prosenttiyksikköä vuodesta 2017. Perhehoitoon sekä ammatillisiin perhekoteihin sijoitettujen osuus vastaavasti laski prosentin kummassakin. Sijaishuolto tulisi ensisijaisesti järjestää perhehoidossa lastensuojelulain § 50 (Lastensuojelulaki 316/2011) mukaan. Sijoitettujen lasten lukumäärä oli vuonna 2018 2,6% suurempi kuin edellisenä vuonna. (THL 2019b, 6.)

2.2 Perhehoito

Lastensuojelun perhehoito on sijaishuollon ensisijainen hoitomuoto. Se on perhehoitajan kotona tapahtuvaa hoidon tai huolenpidon järjestämistä. Lasta sijoittava kunta tekee toimeksiantosopimuksen perhehoitajan kanssa (Perhehoitolaki 263/2015). Lastensuojelussa perhehoitajaa kutsutaan sijaisvanhemmaksi ja perhettä sijaisperheeksi (Hakkarainen ym. 2013, 4). Perhehoidon tarkoituksena on tarjota mahdollisuus perheenomaiseen hoitoon sekä läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää sosiaalisia suhteita ja perusturvallisuutta (Perhehoitolaki 263/2015). Perhehoitoa järjestetään lapselle, jonka ei katsota olevan laitoshuollon tarpeessa, eikä hänen kasvatustaan, hoitoaan tai muuta huolenpitoa voida järjestää lapsen omassa kodissa. (Saastamoinen 2010, 8). Perhehoitoa järjestetään avohuollon tukitoimena, sijaishuoltona huostaanotetuille tai jälkihuoltona. Lastensuojelun perhehoito on määräaikaista tai toistaiseksi voimassa olevaa. (Hakkarainen ym. 2013, 6.) Perhehoitoon sijoitetulle lapselle perhehoito mahdollistaa pysyvät ihmissuhteet, perheenjäsenyyden ja ympäristön, jossa on mahdollista ottaa osaa arjen askareisiin (Ketola 2008, 22). Höjerin (2006, 81) tutkimuksen mukaan sijoitetut lapset arvostavat sitä, että saavat sijaisperheessä elää ”normaalista” arkea, ja saavat sellaista hoitoa ja tukea, jota syntymävanhemmat eivät erinäisistä syistä voi tarjota.

Perhehoitajille maksetaan hoitopalkkiota. Palkkion suuruus riippuu sijoitetun lapsen tarpeista, hoidon sitovuudesta ja vaativuudesta. Perhehoidon alkaessa perhehoitajalle maksetaan myös käynnistämiskorvaus, joka on tarkoitettu kattamaan mahdolliset muutostyöt perhehoitopaikassa, huonekalut sekä lapsen arjessa tarvitsemat esineet ja vaatteet. Lisäksi perhehoitajille maksetaan kulukorvausta lapsen hoidosta ja ylläpidosta kointuneiden kulujen korvaamiseksi. Tähän sisältyy esimerkiksi lapsen asumiseen, ruokaan, terveydenhuoltoon ja harrastuksiin menevät kulut. Kulukorvauksessa on huomioitu myös

lapselle kuuluva käyttövara, jonka perhehoitaja maksaa lastensuojelulain § 55 mukaisesti. (Araneva 2018, 170–172.)

Lastensuojelun perhehoito muodostuu kolmesta osasta. Perhehoitajan lapselle antamasta kasvatuksesta ja hoidosta, lapsen biologiselle vanhemmalle annettavasta tuesta sekä perhehoitajalle järjestettävästä tuesta. Perhehoitajalle annetaan muun muassa työnohjausta ja koulutusta. (Araneva 2008, 174.) Perhehoitaja voi tarvita jaksamisen turvaamiseksi haastaviin kasvatustilanteisiin ulkopuolista työnohjausta. Työnohjaus voidaan järjestää yksilö- tai ryhmätyönohjauksena. Ryhmätyönohjaus antaa mahdollisuuden kokemusten jakamiseen vertaisryhmänä. Perhehoitajan koulutustarjonnan tulee olla niin monipuolinen, että se vastaa niin eri elämäntilanteissa olevien perhehoitajien kuin sijoitettujen lastenkin tarpeisiin. Koulutukset voivat olla muutaman tunnin tilaisuuksia tai päivän, tai parinkin mittaisia kokonaisuuksia. Parhaimmillaan perhehoitaja saa koulutuksesta tietoa, arjen toimintavälineitä ja uusia näkökulmia. Vertaisryhmätointa on perhehoitajien mielestä yksi keskeisimmistä tukemisen muodoista. Samaa työtä tekevien kanssa kokemusten jakaminen ja kuulluksi tuleminen tuovat uusia näkökulmia työhön. (Ketola 2008, 49–50.)

Perhehoitajalle kertyy kaksi vapaapäivää kuukaudessa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016). Perhehoitajat voivat itse hoitaa vapaan ajaksi sijaisen, esimerkiksi sukulaisen tai tuttavun. Muita sijaisia voivat olla esimerkiksi toiset sijaisperheet, laitokset tai ammatilliset perhekodit. Jossain tilanteissa sijoittaja voi myös korvata pitämättömän vapaan rahana. (Ketola 2008, 52.) Lapsen sijoituksen lastensuojelulain mukaisuutta valvoo sijoitettava kunta. Lisäksi kunta, johon lapsi on sijoitettu sekä aluehallintovirasto valvovat perhehoitoa. (Hakkarainen ym. 2013, 50.)

Turvallisuus ja lapsen etu ohjaavat perhehoidon toimintaa. Perhehoitajia ei saa jättää yksin selviytymään omien tai sijoitettujen lasten ja heidän läheisverkostonsa oireillessa, vaan heille on tarjottava tukea ja ohjausta. Sijoitetun lapsen vanhemmilla tulee myös olla varmuus siitä, että heidän lapsensa on turvassa. Sijaisperhettä ei saa asettaa vaaraan, ja sijoituksen tulee olla sijoitetun lapsen edun mukaista. (ThI 2017, 18).

Perhehoito on perhehoitolakiin perustuvaa ja sen järjestäminen kuuluu kunnan tehtäviin. Perhehoito voidaan järjestää kunnassa joko itsenäisesti, ostopalveluna tai kunta voi kuulua alueelliseen perhehoidon tai lastensuojelun kehittämissyöksikköön. Kunta ja perhehoitaja tekevät toimeksiantosopimuksen, jossa sovitaan perhehoitoa koskevista oikeuksista ja velvollisuuksista. Mikäli kunta ostaa palvelun yksityiseltä palveluntuottajalta, sopivat

kunta ja yksityinen taho perhehoidon korvausten, käyttövarojen ja erityisten yksilöllisten kustannusten maksamisesta, hoidon arvioidusta kestosta, perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, koulutuksesta sekä työnohjauksen järjestämisestä, sopimuksen irtisanomisesta ja tarvittaessa muista perhehoitoon liittyvistä asioista. Toimeksiantosopimuksen myötä juridisesti lasta hoitava henkilö on perhehoitaja. Toimeksiantosopimus ei ole työsopimus, joten perhehoitaja ei ole työsuhteessa sijoittavaan kuntaan. Perhehoitajan asema on määritelty perhehoitolaissa. Muita perhehoitajuuteen liittyviä lakeja ovat sairaskorvauslaki, työtapaturma- ja ammattitautilaki, julkisten alojen eläkelaki sekä työttömyysturvalaki. (Thl 2019c; Perhehoitoliitto 2019b; Perhehoitoliitto 2019c.)

2.3 Sijaisperheeksi ryhtyminen

Kun perhe päättää ryhtyä sijaisperheeksi, on taustalla aina jonkinlainen motiivi. Useimmiten perimmäinen motiivi on puhtaasti auttamisen halu ja rakkaus lapsiin. Usein pohdinta lähtee jostakin elämäntilanteen muutoksesta, esimerkiksi jos omat lapset muuttavat kotoa pois. Suurperheen vanhemmat saattavat ajatella, että kyllä yksi lapsi menee vielä siinä missä muutkin. Oli motiivit mitkä tahansa, ne on hyvä tiedostaa ja puhua työntekijän kanssa läpi. Tärkeää on kartoittaa perheen voimavarat ja valmiudet sijaisperheeksi ryhtymiseen. Erityisen tärkeää on myös ottaa huomioon perheen mahdolliset biologiset lapset. (Joensuu & Sutinen 2016, 22–24.)

Toisinaan sijaisperheeksi ryhtymistä pohditaan työelämälähtöisesti, perheen vanhempi kokee sijaisvanhemmuuden vaihtoehtona päivätyölle. Kun sijaisperhetoimintaa pohtii päivätyönä, on hyvä tiedostaa sen kokonaisvaltaisuus ja toisaalta myös epävarmuus. Sijoitus voi päättyä äkillisesti, ja silloin päättyy luonnollisesti myös korvausten maksaminen. Sijaisperheelle ei Suomen lainsäädännön mukaan taata juuri minkäänlaista turvaa työttömyyden tai sairauden varalta. Tavallisesta työsuhteesta sijaisperheenä toimiminen eroaa myös siten, että työturvallisuus ja vuosilomat puuttuvat. (Joensuu & Sutinen 2016, 25–26.)

Sijaisperheen tarkoituksena on tarjota lapselle tavanomainen kotikasvatus, turvata lapsen sosiaalinen, emotionaalinen ja älyllinen kehitys sekä fyysinen ja psyykinen terveys. Sijaisvanhemmillä on korostettu velvollisuus kunnioittaa sijoitetun lapsen perus- ja ihmisoikeuksia, esimerkiksi yksityisyyttä, eli periaatteessa lasta ei voi kasvattaa ”kuin omaansa”. Kasvatuskäytännöt eivät kuitenkaan saisi asettaa sijoitettua lasta

eriarvoiseen asemaan suhteessa muihin hänen ikäisiinsä tai kehitystasollaan oleviin lapsiin, esimerkiksi kotiintuloajoissa. (Araneva 2018, 186–187.)

Koska jokainen sijoitus on yksilöllinen ja valitettavasti matkaan voi usein tulla mutkia, on sijaisvanhempien varauduttava sietämään epävarmuutta ja keskeneräisyyttä. Etukäteen ei voi tietää, koska lapsi tulee tai milloin sijoitus päättyy, sillä asiat eivät aina mene suunnitellusti. On tärkeää, että sijaisvanhemmat pääsevät purkamaan tunteitaan ja keskustelemaan, etenkin sijoituksen päättyessä tai peruuntuessa, koska nämä pettymykset ovat varmasti sijaisvanhemmalle raskaita kokemuksia emotionaalisesti. (Joensuu & Sutinen 2016, 94–95.)

Henkilön soveltuvuutta perhehoitajan tehtävään arvioidaan heidän koulutuksensa, kokemuksensa ja henkilökohtaisten ominaisuuksiensa kautta (Araneva 2018, 165.) Lisäksi kaikki, jotka aikovat ryhtyä sijaisvanhemmiksi, käyvät valmennuksen. Useilla paikkakunnilla järjestetään ryhmämuotoista PRIDE-valmennusta. Järjestäjinä ovat kunnat, alueelliset sijaishuoltoyksiköt, lastensuojelujärjestöt ja yksityiset perhehoidon palveluiden tarjoajat. PRIDE-valmennuksella on kaksi tehtävää. Se tarjoaa sijaisvanhemmuutta miettiville ja kouluttajille mahdollisuuden arvioida osallistujien valmiuksia toimia sijaisvanhempana, ja se antaa tuleville perhehoitajille sijaisvanhemmuudessa tarvittavia tietoja ja taitoja. (Valkonen 2014, 16.) Aranevan (2018, 16) mukaan tähän ennakkovalmennukseen sisältyy osuudet koskien lastensuojelun perhehoitajan asemaa, velvollisuuksia ja lainsäädäntöä sekä perhehoidossa olevan oikeuksia ja asemaa.

Sijaisperheenä toimimiseen on koulutuksen lisäksi muitakin edellytyksiä. Araneva (2018, 161) mainitsee, että julkisen hallintotehtävän siirtäminen viranomaisorganisaation ulkopuolelle ja tämän tehtävän hoitaminen edellyttävät perhehoitajan asiantuntemusta lapsen ja muiden osallisten perus- ja ihmisoikeuksista, sekä näiden oikeuksien kunnioittamista. Perhehoitolain (263/2015) § 5 mainitaan kodin fyysisistä ja aineettomista olosuhteista. Perheen kodin tilat, rakenteet ja varustetaso tulee olla annettavalle hoidolle sopivat sekä terveydelliset. On tärkeää kiinnittää huomio perheen ihmissuhteisiin ja siihen, pystyykö perhehoitaja vastaamaan hoidettavan tarpeisiin. Tulee myös selvittää hyväksyvätkö kaikki perheenjäsenet sijoitettavan lapsen ja voiko hän saada muihin jäseniin nähden tasavertaisen aseman. (Araneva 2018, 162).

Hoidettavien määrälläkin on merkitystä. Ei-ammattilliseen perhehoitoon voidaan sijoittaa enintään neljä hoidettavaa. Tähän luetaan perhehoitajan omat alle kouluikäiset lapset, jotka asuvat samassa taloudessa, sekä muut henkilöt, jotka tarvitsevat erityistä hoivaa

tai huolenpitoa. Ammatillisiin sijaisperheisiin voidaan sijoittaa enintään kuusi, ja myös tähän lukumäärään lasketaan kaikki samassa taloudessa asuvat alle kouluikäiset lapset, ja muut erityistä hoitoa tarvitsevat henkilöt. Ammatillisen sijaisperheen kriteereinä on, että samassa taloudessa asuu kaksi perhehoitajaa, ja toisella heistä on virkaan sopiva koulutus sekä riittävä kokemus hoito- ja kasvatustehtävistä. Hoidettavien lukumäärästä voidaan poiketa, kun kysymyksessä on hoidon antaminen sisaruksille. Poikkeaminen enimmäismäärästä tulee perustua huolelliseen harkintaan ja vaihtoehtojen punnitsemiseen lapsen edun näkökulmasta. (Araneva 2018, 165–166)

3 SIJASPERHE PERHEENÄ

3.1 Sijaisvanhemmuus

Sijaisvanhempi ei ole oikeudellisessa merkityksessä lapsen vanhempi. Sijaisvanhemmasta puhutaan lastensuojelulaissa "sijaishuoltopaikan edustajana" (Lastensuojelulaki 417/2007) tai perhehoitolaissa "perhehoitajana" (perhehoitolaki 263/2015), jonka tehtävä on julkinen hallintotehtävä sisältäen lapsen hoidon ja kasvatuksen. Perhehoitaja on lapsen sosiaalinen tai psykologinen vanhempi. Sosiaaliseseen vanhemmuuteen kuuluu arjen ja yhteisen kodin jakaminen lapsen kanssa. Psykologinen vanhemmuus syntyy sosiaalisessa vanhemmuudessa, jos lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus on pitkäaikaista ja turvallista, ja heidän välilleen syntyy luottamus- ja kiintymyssuhde. Perhehoitajalla on velvollisuus edistää ja tukea lapsen yhteydenpitoa vanhempiin, sukuun sekä muihin tärkeisiin tai läheisiin ihmisiin. Perhehoitajan on myös lähtökohtaisesti edistettävä ja tuettava lapsen perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen toteutumista. Tavoite siitä, miten perheen jälleenyhdistäminen on huomioitu sijaishuollon aikana lapsen edun mukaisella tavalla, on kirjattu huostaanotetun lapsen asiakassuunnitelmaan. (Araneva 2018, 206, 269, 276.)

Salassa pidettävää tietoa annetaan perhehoitajalle siinä määrin kuin se on välttämätöntä lapsen hoito- ja kasvatustehtävän suorittamisen kannalta. Perhehoitajan on pidettävä kiinni lapsen, hänen huoltajiensa, vanhempiensa ja muiden perheenjäsenien oikeudesta yksityisyyteen. Perhehoitajalla ei ole oikeutta käyttää sijoitetun lapsen tietoja kuten omiaan tai huollossa olevan lapsen tietoja. Kun perhehoitajan kotiin tulee lapsi muutoin, kun raskauden tai adoptioprosessin kautta, sivulliset saavat lähtökohtaisesti salassa pidettävän tiedon, eli tiedon lapsen sosiaalihuollon asiakkuudesta. Perhehoitaja ei kuitenkaan saa kertoa syitä lapsen sijoitukseen ja hänen on korostettava biologisille lapsilleen sijoitetun lapsen yksityiselämän suojan merkitystä. (Araneva 2018, 194–195.)

Araneva (2018, 197–198) toteaaakin teoksessaan, että kun henkilö ottaa vastaan julkisen hallintotehtävän perhehoitajana, se kaventaa jossain määrin omaa yksityiselämää koskevien tietojen suojaa, sillä ne liittyvät aina sijoitetun lapsen kasvuolosuhteisiin. Esimerkiksi perhehoitajan päihteidenkäyttö, psyykkinen tai somaattinen sairaus tai aviokriisi ovat sellaisia seikkoja, jotka vaikuttavat väistämättä lapsen kasvuoloihin. Näiden

perhehoitajan yksityiselämään liittyvien tietojen luovuttamista huoltajalle on aina harkittava erikseen, jolloin ne voidaan jättää luovuttamatta esimerkiksi yksityisen edun vuoksi.

Myös Valkonen (2014, 110–111) on käsitellyt teoksessaan sijaisperheiden julkisuutta. Hänen mukaansa sijaisvanhemmuuden erityispiirteenä on, että sijoitetun lapsen myötä perhe on avoin moneen suuntaan. Yhteistyötä on tehtävä lapsen vanhempien, suvun sekä sosiaalitoimen kanssa. Tämän lisäksi täytyy olla yhteyksissä lapsen asioita koskien mahdollisesti uuteen kouluun, opettajiin sekä muihin asiantuntijoihin, kuten terapeutteihin. Sijaisperheen tulee sopeutua rinnakkaiseloon erilaisen perhekulttuurin kanssa. Sijaisvanhemmuus on myös jollain tavalla julkista, sillä vanhemmuuteen liittyy valvontaa sekä kontrollia, ja sijaisvanhemmat ovat tilivelvollisia monelle taholle toiminnastaan. Tämä voi aiheuttaa sen, että sijaisvanhemmat kohtelevat biologisia lapsiaan eri tavoin kuin sijoitettuja lapsia, esimerkiksi rajojen suhteen.

Vanhemmuuteen itsessään ei liity lapsen huoltajuus. Tuomioistuin voi antaa määräyksen, että lapsen huolto määrätään muulle henkilölle vanhempien sijaan tai tuomioistuin voi myös päättää, että huoltajuus määrätään vanhemman tai vanhempien ohella muulle henkilölle, jolloin hänestä tulee oheishuoltaja. Jos perhehoito on kestänyt useita vuosia, perhehoitajasta voi tulla oikeuden päätöksellä ja vanhempien suostumuksella lapsen sijais- tai oheishuoltaja. Sijais- tai oheishuoltaja ei ole elatusvelvollinen suhteessa lapseen, mutta hänellä on kuitenkin samat oikeudet ja velvollisuudet kuin muilla huoltajilla. (Araneva 2018, 207, 212.)

3.2 Sijaissisaruus

Sisarussuhde on yleensä ihmisen pisin ja merkittävin ihmissuhde. Sisarusten keskinäiset suhteet vaikuttavat lapsuuteen ja siihen, millainen aikuinen ihmisestä kasvaa. Se, miten sisarukset suhtautuvat toisiinsa, vaikuttaa paljon myös perhe-elämään. (Parker & Stimpson 2004, 12.) Myös sijaissisarusten ja sijoitettujen lasten välille muodostuu pitkiä ihmissuhteita (Kerola 2010).

Sijoitetut lapset ja sijaisperheen biologiset lapset ovat sijaissisaruksia keskenään (Pesäpuu ry). Sijaisperheen biologisille lapsille sijaissisaruus tarkoittaa uudenlaista roolia. Heidän tehtävänä on usein opettaa käytöstapoja ja toimia esimerkkinä. Sijoituksessa myös perheen biologisten lasten elämä muuttuu ja muutos saattaa herättää heissä erilaisia tunteita. He tarvitsevat huomiota, ymmärrystä ja tukea uuteen tilanteeseen ja

siihen liittyviin tunteisiin. Uusi lapsi muuttaa perheen elämää säännönmukaisemmaksi, sillä sijoitettu lapsi tarvitsee usein rutiineja ja sääntöjä. Etenkin sijoituksen alussa lapsi tarvitsee paljon sijaisvanhempien aikaa ja näin biologisten lasten ja vanhempien yhteinen aika vähenee. Sijaissisarukset ymmärtävät uuden lapsen tarvitsevan enemmän huomiota ja apua vanhemmilta. He saattavat myös säästää vanhempiaan omilta huoliltaan. Sosiaalityöntekijöiden ja vanhempien on pidettävä huolta, että myös biologisten lasten tunteet ja tarpeet tulevat kuulluksi. (Hakkarainen 2007.)

Perheen elämä muuttuu yksityisestä julkiseksi, kun kodin ovet täytyy avata viranomaisille sekä sijoitetun lapsen perheelle että muulle lähipiirille. Perheen biologisilla lapsilla on kuitenkin tärkeä rooli sijoitetun lapsen tai nuoren elämässä sijaissisaruksena, ja ylipäättään sijoituksen onnistumisessa. Kun vanhemmat miettivät sijoitusta, olisi hyvin tärkeä ottaa huomioon omien lapsien tarpeet, tunteet sekä näkemykset aiheesta. Sijaisperheen biologisille lapsille tulee myös tarjota tukea ja tietoa koko sijoituksen ajan. (Pesäpuu ry.) Myös perheen biologisille lapsille tulee varmistaa suora kontakti lapsen asioista vastaavaan sosiaalityöntekijään tai perhehoitajille määrättyyn vastuutyöntekijään. Tarjottavan tuen tulee olla jatkuvasti saatavilla, monipuolista sekä vapaaehtoista. (THL 2017, 65.)

Sijaissisaruuksuhteissa korostuu perheen määritelmän henkilökohtaisuus. Sijaissisaruus määrittyy jokaisen omakohtaisen kokemuksen kautta, eikä sitä voi määrittellä ulkoapäin, kuten biologista sisaruutta. (Kerola 2010.) Sijaissisarusten reaktio sijoitettuun lapseen ja sijoitukseen liittyviin muutoksiin perheessä on yksilöllistä ja vaihtelee lapsen persoonallisuuden, turvallisuuden tunteen, vaikutusmahdollisuuksien sekä lapsen saaman tuen mukaan. (Hakkarainen 2007). Serbinski ja Shlonsky (2014, 111) mainitsevat sijaissisarusten kokemukseen vaikuttavan myös perheen arjen toimintamallit sekä lastensuojelujärjestelmän itsessään. Esimerkiksi sijaisvanhempien tavat käsitellä perherakenteissa tapahtuvat muutokset tai sijoitetun lapsen mahdolliset käyttäytymishaasteet vaikuttavat perheen biologisten lasten kokemukseen.

Vaikka sijaissisarusten rooli on merkittävä sijoitettujen lasten kannalta, he ovat jääneet vähemmälle huomiolle perhehoidon toiminnassa ja perhehoitoa koskevissa tutkimuksissa. Suomessa ei ole saatavissa sosiaalityön näkökulmasta tehtyä kattavaa kuvausta sijaissisarusten kohtaamisesta, tuesta ja koulutuksesta, vaan tehdyt tutkimukset ovat suurimmaksi osaksi opinnäytetöitä sijaissisarusten kokemuksista. Tutkimuksissa on tullut esille muun muassa, että sijaissisarusten tarpeet ovat jätetty sijoittajan taholta huomioimatta. Esimerkiksi kotikäynnillä sosiaalityöntekijä ei ole lainkaan tervehtinyt sijaisperheen biologisia lapsia. (THL 2017, 64–65.)

3.3 Sijoitettu lapsi

Golding (2008, 13, 25) puhuu teoksessaan kiintymyssuhteen vaikutuksesta lapseen ja sijaisvanhempien erityisestä vanhemmuudesta, jota sijoitettu lapsi tarvitsee. Kun lapsi sijoitetaan, hän on luultavimmin joutunut kokemaan traumaattisia ja erittäin haitallisia kokemuksia, joiden vuoksi hänen voi olla vaikea kiinnittyä ja luottaa uuteen perheeseen. Toisinaan sijaisvanhemmat saattavat kokea itsensä väsyneiksi ja epäonnistuneiksi lapsen haasteiden vuoksi. Lapsen ja tämän hoitajan välille syntyy hyvin varhaisessa vaiheessa kiintymyssuhde, josta lapsi saa ensimmäisen mallin siitä, miten ihmiset käyttäytyvät häntä kohtaan. Sijaisvanhemmat voivat kyllä vaikuttaa lapselle aiemmin syntyneisiin käsityksiin ja malleihin, mutta ensimmäisillä vuorovaikutuskokemuksilla on silti erittäin suuri ja pitkäaikainen vaikutus ihmisen toimintaan.

Sijoitettujen lapsien terveys on usein muuta väestöä heikompi. Heillä voi olla somaattisia, neurologisia ja psyykkisiä samanaikaissairauksia. Monimuotoisia mielenterveyden ongelmia on vähintään puolella sijoitettavista lapsista. Osa näistä on vaikeita ja oireiden kirjo on todella laaja. Muun muassa oppimisvaikeudet ovat hyvin yleisiä. Useat lapsen oireet ovat seurausta sopeutumisyriksistä poikkeaviin kotioloihin, ja nämä selviytymisstrategiat nähdään häiriökäyttäytymisenä kodin ulkopuolella. Lapsen hallitsemattomat raivokohtaukset ja arvaamattomuus ovat usein suurin syy sijoitusten keskeytymiseen. Jos sijoitus katkeaa, lapsi kohtaa taas uuden hylkäämiskokemuksen. (Sinkkonen, 2015 148, 151.)

Sijoitettavalle lapselle ja hänen biologiselle perheelleen on useimmiten tehty monenlaisia auttamistoimenpiteitä sosiaalitoimesta ja terveydenhuollosta. Sijoitettavan lapsen tilanteesta voi kuitenkin olla haasteellista saada kokonaiskuvaa, esimerkiksi jos vanhemmat ovat kieltäneet tiedonkulun viranomaisten välillä. Ennen sijoitusta olisi kuitenkin tärkeää koota kaikki tieto yhteen ja analysoida ne huolellisesti, jotta tiedetään mitä asioita on mahdollisesti vielä tutkimatta. Kiintymyssuhteiden laadun ja lapsen psyykkisen tilan arviointi on erittäin tärkeää, sillä sijoituspaikkaan tullessaan lapsella on aikaisemmissa ihmissuhteissaan omaksumat mallit, joiden tiedostaminen ja ymmärtäminen helpottaa uusien, turvallisempien kiintymyssuhteiden luomista. (Sinkkonen 2015, 148–150.)

Lapsen suojeleminen enemmältä vahingoittumiselta on huostaanoton ja sijoituksen perimmäinen tarkoitus. Tärkeimpänä tehtävänä lastensuojelulla on ainakin yhden riittävän turvallisen kiintymyssuhteen muodostaminen, koska lapsi on jo kokenut katkoksia

ihmissuhteissaan aiemmin. Pysyvällä ja turvallisella kiintymyssuhteella on lapsen kehitykselle suuri merkitys. (Sinkkonen 2015, 163.)

Luonnollisesti sijoitetulle lapselle syntyy paljon kysymyksiä sijoituksesta ja siitä miksi hänet on erotettu biologisista vanhemmistaan. Useinkaan lapsi ei näitä kysymyksiä kysy suoraan, vaan oireilee muulla tavoin. Lapsi todennäköisesti ikävöi biologisia vanhempiaan, ja on lojaali heille. Tämä helposti näyttäytyy sijaisperheen vastustuksena ja toisaalta myös biologisen perheen nostamisena jalustalle. Onkin erityisen tärkeää, että sijaisvanhemmat eivät sano biologisista vanhemmista mitään negatiivista. Sijaisvanhempien on tärkeää yrittää luoda alusta asti turvallista ja luottamuksellista suhdetta lapseen, sillä se on avain lapsen kiintymyssuhteen uudelleen rakentamiseen ja korjaavan kokemuksen saamiseen. (Joensuu & Sutinen 2016, 98.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Tutkimustehtävänäimme oli selvittää sijaissisarusten kokemuksia sijoituksen eri vaiheista. Tavoitteena oli saada sijaisperheiden biologisilta lapsilta tietoa siitä, kuinka heidät on huomioitu sijoitusprosessissa ja sijoituksen aikana, saivatko he valmennusta ennen sijoitusta sekä millaisena he ovat sijaissisarouden kokeneet. Tavoitteena oli, että keräämillämme tiedoilla toimeksiantaja pystyisi ottamaan biologisten lasten kokemusmaailman ja tarpeet entistä paremmin huomioon sijoitusprosessissa ja sijoituksen aikana tekemässään työssä. Aiheen kartoittaminen on erityisen tärkeää siksi, että sitä on tutkittu erittäin vähän. Sijaisperheiden biologisten lasten aito huomioonottaminen on edellytys sijoitusten kokonaisvaltaiseen onnistumiseen.

Tutkimuskysymyksemme olivat:

1. Millaista valmennusta sijaissisarukset saivat tulevaan tehtäväänsä?
2. Miten heidät huomioitiin sijoitusprosessin eri vaiheissa ja sijoituksen aikana?

Tutkimuskysymysten perusteella laadimme teemahaastattelun teemat, joiden avulla saisimme kysymyksiin vastaukset. Teemojen miettiminen oli toisaalta helppoa, mutta myös haastavaa. Täytyi pohtia, millaisilla teemoilla ja kysymyksillä saisimme tarvittavat tiedot haastateltavilta. Kysyimme haastateltavilta teemojen lisäksi, millaisia terveisiä heillä on esimerkiksi sijoittaville sosiaalityöntekijöille, muille sijaissisaruksille sekä sijaisvanhemmuutta harkitseville. Tietysti haastatteluissa tuli ilmi myös muita asioita, joita emme olleet huomanneet laittaa teemoihin.

4.2 Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen analysointi

Haastattelimme viittä 12-26-vuotiasta sijaisperheen biologista lasta. Haastateltavien perheet ovat toimeksiantajamme asiakkaita, ja saimme haastateltavat sitä kautta. Haastattelut tapahtuivat suurimmaksi osaksi toimeksiantajan tiloissa, mutta yhden haastattelun teimme ravintolassa. Haastattelut kestivät jokainen noin puoli tuntia. Nauhoitimme haastattelut, jotta niihin pystyi palaamaan, eikä tarvinnut haastattelun aikana keskittyä

kirjaamiseen. Litteroidun aineiston kooksi tuli noin 32 sivua. Joidenkin haastateltavien kanssa keskustelu saattoi jatkua hetken vielä nauhoituksen lopettamisen jälkeen.

Toteutimme tutkimuksen kvalitatiivisena tutkimuksena. Hirsijärven ym. (2004, 170–171) mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on tutkimuskohteen ymmärtäminen. Päätelmiä ei tehdä yleistettävyyttä ajatellen, vaan tutkimalla yksityistä tapausta saadaan näkyviin ilmiön merkittävyys sekä se, mikä toistuu usein, kun tarkastellaan ilmiötä yleiseltä tasolta.

Tutkimushaastattelu soveltuu hyvin yksilön omakohtaisten kokemusten tutkimiseen. Haastattelun etuna on suora kielellinen vuorovaikutus tutkittavan kanssa ja joustavuus tilanteen edellyttämällä tavalla aineistoa kerättäessä. Vastauksia on myös mahdollista tulkita enemmän kuin esimerkiksi kirjallista kyselyä tehdessä. Teemahaastattelua kutsutaan myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi, koska haastattelun aihepiiri ja teemat, ovat kaikille haastateltaville samat, mutta kysymysten muodot ja järjestys voivat vaihdella eri haastatteluissa. Keskeiset aiheet ja teemat poimitaan tutkimusongelmasta, jotta tiedetään mitä teemahaastattelussa olisi välttämättä käsiteltävä tutkimusongelmaan vastaamiseksi. Haastattelun kesto on tavallisimmin tunnista kahteen tuntiin, mutta haastatteluissa on varauduttava puheliasiin sekä niukkasanaisiin vastaajiin. Teemahaastattelu on kohdennettu haastattelu, jossa tiedetään haastateltavien kokeneen tietyn tilanteen. (Hirsijärvi ym. 2004, 193–194, 200; Hirsijärvi & Hurme, 2000, 47-48; Vilka 2015, 124) Meidän tapauksessamme haastateltavia yhdistävä tekijä on sijaissisaruus sijaisperheen biologisena lapsena. Valitsimme tutkimusmenetelmäksi teemahaastattelun, sillä se ei rajaa liikaa haastattelun suuntaa valmiilla kysymyksillä.

Tarkoituksena ei niinkään ollut haastatella mahdollisimman suurta joukkoa, vaan muutamia eri ikäisiä ja perhetaustoiltaan erilaisia sijaissisaruksia, kuten lasta, joka on sijoituksen tullessa voimaan ollut ala-asteella, yläasteella ja jo pois kotoa muuttanutta. Halusimme tarkastella sijaissisaruuksia eri kannoilta muun muassa niin, että haastattelimme mahdollisuuksien mukaan perheen ainoa biologista lasta sekä suurperheen biologista lasta. Tarkoituksena oli saada vähintään viisi haastateltavaa. Mahdollisuuksien mukaan pidimme haastattelut haastateltavan lähellä esimerkiksi hänen kotonaan tai muussa rauhallisessa paikassa niin, että haastateltavan ei tarvinnut liikkua pitkiä matkoja haastattelun vuoksi.

Analysoimme tutkimustulokset sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa ja sem avulla voi tehdä

monenlaista tutkimusta. Sisällönanalyysi on menettelytapa, jolla tutkimustuloksia voidaan analysoida objektiivisesti ja systemaattisesti. Tarkoituksena on kuvata tutkittava asia tiivistetysti ja yleisessä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91,103.)

Sisällönanalyysi voidaan toteuttaa teoria- tai aineistolähtöisesti. Aineistolähtöisessä analyysissä analyysiyksiköt valitaan tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. Analyysin ollessa aineistolähtöistä, aikaisemmalla tiedolla, teorialla tai havainnoilla ei pitäisi olla mitään tekemistä analyysin toteuttamisessa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108.) Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tavoitteena on löytää esimerkiksi tyypikertomus tai jonkinlainen toiminnallinen logiikka. Tutkija aloittaa aineistolähtöisen sisällönanalyysin päättämällä, mistä lähtee etsimään tyypikertomusta tai toiminnallista logiikkaa. Tutkittavaa aineistoa pilkotaan osiin tai tiivistetään sekä rajataan tutkimusongelmaan nähden epäolennaiset asiat pois. Tutkimuskysymykset ohjaavat tätä prosessia. Näiden jälkeen tutkimusmateriaali kootaan johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. (Vilka 2015, 163–164.)

Aineistolähtöinen analyysi etenee vaiheittain. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto pelkistetään niin, että aineistosta karsitaan tutkimuksen kannalta epäolennaiset asiat pois. Pelkistämässä käytetään apuna tutkimuskysymyksiä. Se voi tapahtua esimerkiksi etsimällä aineistosta vastauksia tutkimuskysymyksiin, jolloin vastaukset voidaan esimerkiksi alleviivata. Ennen analysointia tulee määrittää analyysiyksikkö, joka voi olla sana, lause, lauseen osa tai ajatuskokonaisuus. Aineisto ja tutkimuskysymykset määrittelevät analyysiyksikön valintaa. Toisessa vaiheessa eli ryhmittelyssä käydään läpi pelkistetty aineisto, ja etsitään siitä samaa asiaa kuvaavia käsitteitä, jotka ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi. Nämä käsitteet nimetään käsitteellä, joka kuvaa luokan sisältöä. Ryhmittelyssä aineisto tiivistyy sisällytettäessä yksittäiset käsitteet yleisimpiin käsitteisiin. Tämän jälkeen erotetaan tutkinnan kannalta olennainen tieto ja tämän tiedon kannalta muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Käsitteitä yhdistäessä saadaan vastaus tutkimustehtävään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-112.)

Lähdimme analysoimaan aineistoa tutkimuskysymyksiemme perusteella sen mukaan mitä tietoa saimme biologisten lasten valmennuksesta ennen sijoitusta ja miten heidät on huomioitu sijoituksen aikana. Lisäksi analysoimme sijaissisaruiden matkan, eli miten perheen biologiset lapset ovat sijoituksen kokeneet, miten vanhemmat ovat huomioineet, sijoituksen alun ja sijoitukseen tottumisen näkökulmasta. Teemoina oli myös vieraat ihmiset kodissa, uudet sisarukset sekä iän vaikutus sijoitukseen. Nämä käsitteet syntyivät sen perusteella, minkälaista tietoa saimme. Meillä näkyi haastatteluteemoissa suunta, minkälaista tietoa haluamme saada. Keräsimme litteroiduista haastatteluista vastaukset

kysymyksiimme, jaottelimme ne teemojen mukaan, mistä saimme tutkimuksen tulokset kasaan. Lisäksi laitoimme tuloksiin suoria lainauksia haastatteluista havainnollistamaan saamaamme tietoa.

Tutkimusetiikka ja vuorovaikutus

Vuorovaikutuksen merkitys haastattelutilanteessa on hyvin suuri. Ennen haastattelun aloittamista on hyvä luoda yhteistä maaperää haastateltavan kanssa, jolloin haastattelija samalla kertoo oman roolinsa ja tehtävänsä kertomalla tutkimuksesta ja sen tavoitteesta. On tärkeää, että haastateltavalla on selkeä käsitys keskustelun tarkoituksesta. (Ruusu-vuori & Tiittula 2005, 24.) Haastattelussa ihmiset ovat suorassa vuorovaikutuksessa keskenään, ja kumpikin tuo tilanteeseen jotain persoonallaan. Ei-kielelliset vihjeet voivat auttaa ymmärtämään vastauksia ja merkityksiä. Haastattelu korostaa sitä, että ihminen halutaan nähdä subjektina ja hänellä on mahdollisuus tuoda itseään koskevia asioita esille. (Hirsijärvi & Hurme, 2000, 34–35.)

Haastattelun teemojen suunnittelu on tehtävä huolellisesti, jotta tutkimuskysymyksiin saadaan vastaukset. Teemahaastattelun luonteeseen kuuluu, että haastattelijan lisäksi myös haastateltava toimii tarkentajana. Teema-alueiden tulisi siis olla melko väljiä, jotta tutkittavaan ilmiöön liittyvät asiat pääsisivät esille mahdollisimman laajasti. (Hirsijärvi & Hurme, 2000, 66–67)

Tutkimus voi olla jo itsessään eettinen teko, jos sillä on jatkossa mahdollisia hyötyvaikutuksia. Kun tutkimuksessa haastatellaan lapsia, on otettava huomioon erityisiä eettisiä kysymyksiä. Lapsilla on oikeus suojeluun, mutta tämä voi olla ristiriidassa osallisuusoi-keuden kanssa. Lapsilla pitäisi olla oikeus osallisuuteen mahdollisuuksien mukaan niin halutessaan, mutta huoltajilta pitää tähän kysyä lupa, ja heillä on oikeus kieltäytyä. Toisaalta taas, jos vanhempi antaa suostumuksensa, saako lapsi varmasti mahdollisuuden osallistua täysin vapaaehtoisesti? (Vehkalahti ym. 2010, 16, 21; Nieminen, 2010, 33.) Sijaisperheiden biologisten lasten näkökulmista oli melko haastavaa löytää oikeastaan mitään tutkimustietoa, joten siinä mielessä on eettinen teko saada myös heidän äänensä kuuluviin.

4.3 Tutkimusprosessin kuvaus

Taulukko kuvaa tutkimusprosessimme pääpiirteet. Lisäksi prosessia avattu tekstissä syvemmin. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Tutkimusprosessin kuvaus

Kuukausi	Mitä teimme
Joulukuu 2018	Aiheen valinta, tutkimussuunnitelman aloittaminen.
Helmikuu 2019	Lopullisen tutkimussuunnitelman palauttaminen.
Helmi-huhtikuu 2019	Kirjallisuuskatsaus ja tietoperustan työstö.
Huhtikuu 2019	Tutkimusluvan saaminen. Infokirjeet mahdollisille haastateltaville. Haastatteluteemojen päättäminen.
Toukokuu 2019	2 haastattelua.
Syyskuu 2019	Tietoperustan täydennys. Lisää haastateltavia suoraan kysymällä, 3 haastattelua.
Lokakuu 2019	Kaikki haastattelut tehtyinä, nauhoitusten litterointi. Lisäkysymykset haastateltaville. Tulososion kirjoitus. Raportointiosion aloittaminen.
Marraskuu 2019	Raportointiosio valmiiksi. Lähteiden tarkistus, tekstin läpiluku ja korjaukset.

Opinnäytetyöprosessimme alkoi 2018 joulukuussa kun valitsimme tutkimuksen aiheen, joka tuli suoraan toimeksiantajaltamme. Yhdessä toimeksiantajan kanssa pohdimme ja tarkensimme tutkimuskysymyksiä. Koimme kummatkin aiheen tärkeäksi, sillä aiheesta ei ole paljoa aiempaa tutkimustietoa. Sijaisperheiden biologiset lapset eivät ole yhtä tutkittu aihe, kuin sijoitetut lapset, vaikka kummankin huomiointi koko sijoitusprosessin ajan on erittäin tärkeää.

Helmikuussa 2019 palautimme lopullisen tutkimussuunnitelman, jossa olimme suunnitelleet mitä tutkimme, millä menetelmillä sekä suurpiirteisen aikataulun. Ennen tutkimussuunnitelman palauttamista tapasimme opinnäytetyön ohjaajaamme tammikuun

puolella välissä, ja hän kertoi vinkkejä, mitä voisimme siihen vielä lisätä. Alun perin suunnittelimme, että tietoperustan tehtyämme, teemme haastattelut huhti-toukokuussa ja elokuussa jatkaisimme tulosten analysoinnilla sekä kirjaamisella. Syys-marraskuussa oli tarkoitus tehdä tulosten arviointia ja pohdintaosuutta, sekä marraskuun lopulla viimein palauttaa opinnäytetyö. Aikataulu ei mennyt aivan alkuperäisen suunnitelman mukaan, mutta se ei kuitenkaan ole haitannut, sillä todellinen aikataulu on muovautunut kummankin elämän ja menojen mukaisesti.

Kevään 2019 aikana tapasimme toisiamme muutamia kertoja, etenkin jos tuntui, että työssä on jotakin epäselvää. Tapasimme myös toimeksiantajan kanssa kaksi kertaa. Teimme kirjallisuuskatsausta ja työstimme tietoperustaosuutta helmi-huhtikuussa, jatkoimme sitä hieman vielä syyskuussa. Jaoimme käsitteitä, mistä kumpikin lähtisi etsimään tietoa ja kirjoittamaan. Tietoperustan tekeminen oli työlästä, ja toisinaan oli vaikeuksia hahmottaa, mikä kaikki on oleellista, ja mitä olisi hyvä vielä lisätä. Työtä vaikeutti sekin, että sijaissisaruuudesta biologisten lasten näkökulmasta ei juurikaan löytynyt tietoa.

Huhtikuussa saatuamme tutkimusluvan, lähetimme toimeksiantajan kautta mahdollisille haastateltaville infokirjeet tutkimuksesta, ja kyselyä haluavatko he osallistua tutkimukseen tuomalla esiin omia kokemuksiaan. Teimme huhtikuussa myös haastatteluiden teemat. Lähetetyt infokirjeet toivat meille kaksi haastattelua, jotka toteutimme toukokuussa.

Kesän jälkeen syyskuussa palasimme taas opinnäytetyön pariin. Tapasimme ja sovimme, miten etenemme. Täydensimme vielä hieman tietoperustaa, ja saimme kaikki haastattelut tehtyä lokakuun alkuun mennessä. Koska infokirjeet eivät juurikaan tuoneet haastateltavia, kysyimme suoraan muutamalta, haluaisivatko he osallistua tähän tutkimukseen, ja näin saimme kolme haastateltavaa vielä lisää. Pari kertaa haastatteluita peruuntui haastateltavan tai meidän omista syistämme johtuen. Saimme kuitenkin loppulta tehtyä sovitut viisi haastattelua.

Litteroimme nauhoitetut haastattelut ja aloimme tehdä sisällönanalyysiä lokakuun 2019 aikana. Jaoimme taas aiheita, mistä kumpikin kirjoittaa. Tapasimme opinnäytetyötä ohjaavaa opettajaa lokakuun puolella välissä. Tapaamisesta saimme vinkkejä tulososion prosessointiin ja kirjoittamiseen. Pohdimme saamiemme vastauksien suppeutta tutkimuskysymyksiin nähden. Lähetimme viestillä lisäkysymykset osalle tutkimukseen osallistuneille.

Lokakuun loppupuolella oli tapaaminen koululla, jossa vertaisarvioimme toistemme opinnäytetöitä. Sieltä sai ulkopuolisten näkökulmaa siihen mennessä tehtyyn työhön. Itse

olimme lukeneet omaa työtämme jo niin paljon, että oli vaikea nähdä, mitä työ vielä kaipasi lisää, ja mikä jäi ulkopuoliselle epäselväksi. Saimme hyviä vinkkejä ja omia ideoita syntyä työn loppuun saattamiseksi. Lisäksi opinnäytetyön aikataulu selkeytyi.

Lokakuun lopun ja marraskuun alun aikana kirjoitimme pohdintaa ja arviointia. Tätä edistimme kumpikin omilla tahoillamme aina sen mukaan mitä tuli mieleen näihin liittyen. Pyrimme arvioimaan eettisyyttä, luotettavuutta ja ylipäätään työn tuloksia mahdollisimman laajasti. Lisäksi arviointiosioon tuli tutkimuksemme ansiosta syntyneet kehittämisskohteet. Opinnäytetyöprosessin loppupuolella näimme noin kerran viikossa, ja kävimme yhdessä työtä läpi.

Tutkimusprosessin hitautta ja keskeneräisyyttä oli välillä vaikeaa sietää, kun kaikki asiat eivät aina olleet vain meistä riippuvaisia. Kun asiat lopulta alkoivat rullaamaan paremmin, tuntui helpottavalta, kun pääsi kunnolla työn pariin ja sai jotain näkyvää aikaiseksi. Välillä prosessi oli pysähdyksissä omasta ajanpuutteesta tai ulkopuolisista syistä johtuen, ja toisinaan taas tekstiä ja näkyvää tulosta syntyi runsaasti. Tärkeää oli, että sovimme tapaamisia aina kun asiat tuntuivat epäselkeiksi. Tapaamiset ja keskustelu yhdessä selkeyttivät paljon opinnäytetyön etenemistä.

5 TULOKSET

5.1 Sijaissisarusten saama valmennus ennen sijoitusta

Sijaissisarusten saamaan valmennukseen liittyvät alaluokat ovat sosiaalityöntekijöiden antama valmennus sekä vanhempien antama valmennus (Taulukko 2).

Taulukko 2. Sijaissisarusten saamaan valmennukseen liittyvä luokittelu.

Ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
Mielipiteen kysyminen	Sosiaalityöntekijöiden antama valmennus	Saatu valmennus
Sijaissisaruuks-kirja		
PRIDE-valmennuksessa vierailu		
Keskustelu	Vanhempien antama valmennus	
Lapsiin tutustuminen etukäteen		

Haastattelemiemme sijaissisarusten saama valmennus vaihteli. Osa vastaajista koki saaneensa hyvin tietoa sijaissisaruuudesta ennen vanhempien ryhtymistä sijaisvanhemmiksi. Osa oli myös käynyt vanhempiensa PRIDE-valmennukseen sisältyvässä paneelitapaamisessa, johon sai ottaa perheenjäseniä mukaan. Eräs haastateltava kertoi, että sijoituksen alussa heillä oli ollut toimeksiantajamme toimistolla päivä, jolloin he olivat tavanneet muita samassa tilanteessa olevia lapsia. Yksi haastatelluista kertoi saaneensa kirjan, jossa oli infoa ja tehtäviä liittyen sijaissisaruuuteen. Suurimman osan kanssa sosiaalityöntekijät olivat jutelleet sijaissisaruuudesta perheeseen tehdyillä kotikäynneillä ennen sijaislapsen tuloa. Eräs koki, että sosiaalityöntekijät olivat käyneet juttelemassa vanhempien kanssa, ja siinä sivussa kyselleet mielipidettä tulevasta sijoituksesta myös biologiselta lapselta.

”Mä kävin siel (PRIDE-valmennuksessa) kerran, siel oli just jotkut henkilöt puhumas näist ja oli sellanen kerta, et sai ottaa perheenjäsenen mukaan. Se oli sillai ihan hyödyllinen kerta.”

”Tais ne (sosiaalityöntekijät) jossain vaihees jotain kysyy, et mitä mieltä tavallaa olin.”

Haastateltujen vanhemmat olivat kertoneet kaikille sijaisvanhemmiksi ryhtymisestä käymänsä valmennuksen aikana. Jossain perheessä aiheesta oli keskusteltu paljon, ja kerrottu lapsille, mitä vanhempien käymä valmennus tarkoitti. Yhdelle haastateltavista vanhemmat olivat kyllä kertoneet käyvän valmennuksessa, mutta tälle oli vasta myöhemmin selvinnyt valmennuksen tarkoitus. Osa haastatelluista kertoo käyneensä vanhempiensa kanssa katsomassa tulevia sijaislapsia kodissa, jossa lapset olivat ennen sijoitusta perheeseen. Vaikka osalle sijoitusprosessi on ollut selkeä, ja sitä on avattu kertomalla, on se silti osalle näyttäytynyt sellaisena, että vanhemmat ovat käyneet koulutuksen, ja sitten kertoneet perheeseen tulevan sijaislapsen ja samalla kysyneet mielipidettä.

”En itseasias muista (miten vanhemmat kertoivat ryhtyvän sijaisvanhemmiksi). Ne rupes käymään siin koulutukses ja sit ne kerto siit, et mitä se tarkoittaa...”

5.2 Sijaissisarusten huomiointi sijoituksen aikana

Sijaissisarusten huomiointiin liittyvät alaluokat ovat tuen tai huomioinnin antaja sekä tuen tai huomioinnin tapa (Taulukko 3).

Taulukko 3. Sijaissisarusten huomiointi sijoituksen aikana.

Ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
Vanhemmat	Tuen antaja	Tuki ja huomiointi sijoituksen aikana
Työntekijät		
Vertainen		
Keskustelu	Tuen tai huomioinnin tapa	
Ajan vietto		
Yhteinen tekeminen		

Kotikäynneillään sosiaalityöntekijät ovat kyselleet kaikkien haastateltavien kuulumisia, mikäli he ovat olleet kotona sosiaalityöntekijän tullessa. Yksi haastateltavista kertoi käyneensä sosiaalityöntekijän kanssa keilaamassa ja syömässä, jolloin sosiaalityöntekijän tarkoituksena oli tutustua perheen biologisiin lapsiin. Osa haastatelluista sanoi, että heille on tarjottu mahdollisuuksia jutella sosiaalityöntekijöiden kanssa mieltä painavista

sijaislapsiin liittyvistä asioista. He kokevat myös, että keskustelu on ollut avointa. Jotkut haastateltavista sanoivat, että eivät halunneet jäädä juttelemaan sosiaalityöntekijöiden kanssa, vaan olivat omassa huoneessa tai jossain muualla sosiaalityöntekijän ollessa heillä.

”Kyl ne kysy multa (kuulumisia) ku ne kävi sit et tavallaan enemmän ne keskitty aina niihin lasten asioihin.”

Sosiaalityöntekijöiden kotikäynteihin kaikki haastatellut henkilöt suhtautuivat pääosin neutraalisti. Osa haastateltavista sanoi, että ennen sosiaalityöntekijöiden tuloa piti siivota. Tämä ei aina ollut niin mukavaa, mutta sijaisvanhemmuus nähtiin vanhemmille tärkeänä asiana, jonka vuoksi haastatellut sijaissisarukset sopeutuivat tilanteeseen.

Suurin osa haastatelluista ei ole varma, kuka tai ketkä ovat heidän perheensä työntekijöitä. Osa haastatelluista on jo muuttanut pois kotoa, joten he eivät ole enää niin tiivistii vanhempiensa arjessa mukana. Monessa perheessä työntekijät ovat vuosien aikana vaihtuneet. Vaikka sijoituksen alkuaikoina haastattelemamme henkilöt ovat tienneet ja kotikäynneillä tavanneet perheensä työntekijöitä, eivät he kaikki enää osanneet sanoa, keitä heidän perheensä työntekijät ovat.

Osa haastatelluista oli vanhempiensa PRIDE-valmennuksen aikana tavannut muita sijaissisaruksia, ja he kokivat tämän tärkeäksi. Eräs haastateltava kuvaa, että tuli sellainen olo, että ei ole yksin tässä tilanteessa. Vain yksi vastaajista sanoi tuntevansa muita sijaissisaruksia, ja kertoi voineensa jakaa kokemuksia. Moni haastatelluista sanoo, että olisi mukava tietää muita sijaissisaruksia ja että etenkin sijoituksen alussa olisi kaivannut vertaistukea. Sitä ei vain ole ollut saatavilla, eikä sellaista ole osattu pyytää.

”Ehkä joo, silloin aluks (kaivannut vertaistukea) Ei jotenki tullu ees mieleen, et ois voinu olla semmonenki mahdollisuus.”

Kaikki haastateltavat olivat saaneet vanhemmilta tukea sijoituksesta heränneisiin tunteisiin ja ajatuksiin. He myös kokivat sen olleen riittävää, eikä tarvetta puhua perheen ulkopuolisille ole ollut. Yksi haastateltavista myös koki, että jos hänellä oli ollut mieltä painavia asioita, hän oli pystynyt sanomaan siitä myös sosiaalityöntekijälle.

”Kyl mä meiän äitin kans oon sit puhunu... Se on riittäny.”

Osassa haastateltujen perheissä on lasten sijoituskuviot muuttuneet, ja jotkut sijoitetut lapset ovat muuttaneet muualle asumaan. Eräs haastatelluista kokee, että tällainen tilanne hoidettiin hyvin. Vanhemmat kertoivat hänelle tulossa olevasta sijoituksen

muutosta perusteluineen ja tarpeen vaatiessa asiaan oli palattu vielä myöhemminkin. Toinen haastateltava kertoi, että lapsen tullessa heille, oli jo tiedossa sijoituksen lyhytaikaisuus, joten asiaa käsiteltiin ajoissa ja siihen ehdittiin varautua.

5.3 Sijaissisarouden matka

Jokainen haastattelemamme sijaissisarus on kokenut sijoitusprosessin yksilöllisesti ja yllättävän erilaisin tunteenkirjoin. Kullekin uuden, vieraan ihmisen tulo perheeseen on tuntunut aluksi hieman oudolta, ja tilanne on vaatinut totuttelua. Se miten sijoitettuun lapseen on suhtauduttu, on ollut moninaista. Kuitenkin suurin osa kokee sijoitetut lapset perheenjäseninä, kun sijoituksen alusta on kulunut aikaa, tai vähintäänkin sijoitettu lapsi kokee, että perheen biologinen lapsi on sisarus hänelle itselleen. Sijoituksen kokemuksiin on vaikuttanut myös haastateltavien ikä, sekä se, kuinka pitkään he ovat asuneet vanhempiensa luona sijoituksen alkamisen jälkeen. Kaiken kaikkiaan sijaisperheen biologiset lapset ovat olleet hyvin ymmärtäviä ja sopeutuvaisia sijaislapsia, heidän erityisyytään, tarvitsemaansa huomiota sekä elämän muuttumista kohtaan.

Tuomme esille sijaissisarouden matkaa eri näkökulmista, joita tuli esille haastatteluissa. Näitä ovat sijoituksen alkaminen, elämän muuttuminen, vieras ihminen kodissa, vanhempien huomio, iän vaikutus kokemukseen sekä kotona auttaminen. (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Sijaissisarouden matka.

Ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
Innostus	Sijoituksen alkaminen	Sijaissisarouden matka
Uudet sijaissisarukset		
Vastustus		
Neutraali		
Rutiinit	Elämän muuttuminen	
Oma aika		
Sijoitetun lapsen erityisyys		
Näkemyksen avartuminen		

Taulukko 4 (jatkuu).

Ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
Pelko huomion vähenemisestä	Vanhempien huomio	Sijaissisaruiden matka
Eriyisen huomion tarvitseminen		
Ymmärrys		
Ajan järjestäminen		
Mustasukkaisuus		
Outous	Vieras ihminen kodissa	
Sosiaalityöntekijöiden kotikäynnit		
Perheenjäseneksi tuleminen		
Sisarukseksi kutsuminen		
Huomiota ei tarvitse paljoa	län vaikutus	
Huomiota tarvitsee		
Kotoa pois muutto		
Haastava ikä		
Kotityöt	Vanhempien auttaminen	
Sijaishoitajana toimiminen		

Sijoituksen alkamiseen haastattelemamme henkilöt olivat suhtautuneet eri tavoilla, jotka vaihtelivat innostuksesta siihen, että vastustaa täysin sijaislapsen tuloa. Alussa siis osa innolla yritti tutustua uuteen sijaissisarukseen, kun taas yksi haastattelemistamme henkilöistä oli muutaman kuukauden kokonaan puhumatta sijoitetulle lapselle. Toisaalta taas suhtautuminen saattoi olla melko neutraalia, koska tiesi, että vanhemmat haluavat sijaislapsen. Eräs haastateltava myös sanoi, että alkuun tuntui vain siltä kuin lapset olisivat olleet hoidossa heidän luonaan, että todellisuus ja arki tulivat vastaan, kun ymmärsi, että lapset jäävätkin pidemmäksi aikaa. Haastatteluissa kävi myös ilmi, että biologinen lapsi ei välttämättä aina etukäteen ymmärtänyt sitä, että sijoitettava lapsi ei tule samanlaisista kotioloista, joissa itse on kasvanut tai sijaislapsella voi olla erityisiä haasteita.

”Mä odotin sitä ihan hirveesti, mä oon aina halunnu et olis niinku paljon pikkusaruksia ja odotti tosi paljon sitä.”

”Siin meni kyl aikaa ennenku rupes tajuumaan sen et ne tulee niinku.. tai ainaki noi mitä meille on tullu noi sijaislapset, ni ne on ollu aika rikkinäisist perheistä. Nii nehän ei oo samalla tavalla kasvanu ku ehkä vaikka ite.”

”Se tuntu aluks et se on niinku vaan hoidos ja lähtee koht pois. Mut sit ku se ei lähtenykkään, nii sitku siit rupes tulee se oma arki. Ni siinä kesti totutella et se on niiku tuntematon ihminen ketä sit sun pitäis kohdella niinku perheenjäsentä.”

”Mähän silloin olin sitä vastaan. Mä en halunnu meille ketään, siin meni jonkun aikaa, et mä ees hyväksyin lapsen meidän perheeseen.”

”Oli se vähä ihmeellistä aluks, mut kyl mä sit totuin.”

Sijaislapsen tultua taloon, oli jokaisessa perheessä elämä muuttunut ja tuntunut aluksi oudolta. Oli ollut enemmän meteliä, rutiinit olivat tarkentuneet sekä ruokaa tehtiin luonnollisesti enemmän kuin aiemmin. Erään haastateltavamme mukaan sijoitetut lapset haikivat huomiota käytöksellään sijoituksen alussa jonkin verran. Jotkut kokivat, että viettivät sijoituksen alkaessa enemmän aikaa biologisen sisaruksen kanssa. Kaikki, yhtä lukuun ottamatta, mainitsivat, että miettivät ja pelkäsivät vanhemman huomion menevän kokonaan sijoitettuun lapseen, vaikka sijoitus olisikin tuntunut kivalta ajatukselta. Sijaislapsen tultua osaksi perhettä, osa haastatelluista kokee ihanaksi sen, että on sijaisisaruksia, mutta kaipaa välillä omaa aikaa ja rauhaa. Tämä on kuitenkin tyypillistä ihan kaikissa ihmissuhteissa, jokainen tarvitsee joskus omaa tilaa. Jokainen haastattelemamme henkilö pitää sijoitettuja lapsia enemmän tai vähemmän perheenjäseninään. Vaikka alussa olisikin ollut haastavaa hyväksyä sijoitus, on lapsesta sittemmin voinut tulla hyvin tärkeä.

”No ehkä ne niinku, ne oli äitissä tosi paljon kiinni ja kaipas siltä tosi paljon huomio ja sitte ehkä pelotti siinä alussa et jääks mä ihan yksin siltä äidin huomiolta, mutta ei niin oo käyny, että kaikille on riittäny aikaa ja sitten on tullu ihan perheen lisäksi perheenjäseniks tässä ajassa ajanmyötä ni ihan ollaan kaikki samaa perhettä.”

”Tuli tottakai kolme lasta lisää, että ruokaa tehdään enemmän ja sitten tuli paljon enemmän rutiinimaista niinku elämästä että tuli tarkat syömiskellonajat ja päiväunet mukaan ja kaikki tällaset nukkumaanmenoajat tarkentu.”

Sijoituksen edetessä biologiset lapset myös ovat tiedostaneet sijoitetun lapsen mahdollisen erityisyyden, sekä taustojen vaikutuksen tähän. Toisinaan erityisyys saattaa ärsyttää, mikä on täysin normaalia biologisten lastenkin keskinäisissä sisaruussuhteissa. Eräs haastateltava koki, että on oppinut paljon elämästä sijoituksen aikana, ja se on avartanut näkemään eri näkökulmista. Hän itse kokee olevansa hyvässä asemassa, joten on ollut hyvä nähdä myös toista puolta.

Outoa tilanteista on tehnyt se, että kotiin on tullut entuudestaan täysin vieras henkilö, ja lisäksi koti on ollut avoinna tämän biologiselle perheelle ja sosiaalityöntekijöille. Osa koki sosiaalityöntekijöiden kotikäynnit ärsyttävinä ja myös hämmentävinä. Sosiaalityöntekijät ovat sijoitusta ennen käyneet kurkistamassa lasten huoneisiin, ja sijoitusprosessin aikana he ovat käyneet välillä juttelemassa perheen kanssa. Toiset haastateltavistamme taas eivät oikeastaan olleet olleet tekemisissä sosiaalityöntekijöiden kanssa.

Vaikka aluksi ei olisi kokenut sijaislasta perheenjäseneksi, tämä kokemus kaikissa tapauksissa muuttui. Suurin muutos oli siinä tapauksessa, jossa haastateltava oli ensin ollut täysin sijoitusta vastaan, mutta nykyään pelkää sijoituksen päättyvän. Eräs haastateltavamme koki, että sijaislapsi voi kutsua häntä sisarukseksi, jos niin haluaa. Hän ajatteli, että se ei haittaa häntä, sillä tietää lapsen tarvitsevan vakautta tultuaan rikkinäisestä perheestä. Jotkut perheet pitävät sijoituksen jälkeenkin entiseen sijaislapsen yhteyttä ja näkevät toisinaan.

Vanhempien huomion jakamista suurin osa jännitti alussa. Pari haastateltavistamme oli kuitenkin sitä mieltä, että he olivat jo sen ikäisiä, etteivät kaivanneetkaan enää niin paljoa huomiota, vaan ennemminkin halusivat omaa rauhaa. Vanhemmilta saadun huomion väheneminen on joitakin harmittanut, mutta he ovat ymmärtäneet sen, sillä sijaislapsi on tarvinnut erityistä huomiota ja tukea. Joissain tapauksissa biologinen lapsi on itse sanonut ääneen vanhemmalle, että pelkää huomion vähenemistä. Vanhemmat ovat kaikissa tapauksissa järjestäneet biologisille lapsilleen jonkinlaista erityistä aikaa, esimerkiksi elokuvien katselua. Toisinaan perhe on saattanut lähteä esimerkiksi jonnekin reissuun ilman sijaislapsia. Yhdessä tapauksessa vanhemmat antoivat biologisille lapsille aikaa iltaisin, kun sijaislapsi/-set olivat menneet jo nukkumaan. Illalla he saattoivat käydä läpi rauhassa päivän tapahtumia.

”No kyl se muutti ihan hyvällä tavalla ja välillä sit oli vähä, sillai et tuntu vähän ettei saa äitiltä niin paljon huomioo ku ne pienemmät vei sen.”

”Aluks just niinku pelotti, et unohtaaks äiti mut nyt ihan kokonaan, mutta ja alussa se ehkä olikin sillee, et ne sai enemmän huomioo, koska ne tarvitsi sitä, mut kyllä me saatiin sit aina illalla just juteltua ne kaikki asiat eikä me sit loppuenlopuks saatu mitenkään vähemmän huomiota, kyl se pelotti aluks mut ei siin mitään tapahtunu.”

”...sillon mä tosiaan olin hirveen vastaan. Ja ajattelin sen niin, et se huomio, mikä mulle kuuluu, meneeki sit toisel lapsel, mikä ei oo ees meidän oma.”

”No mä huomasin ainaki sen, ku mä olin tuonu sen esille, et mä pelkään sitä, että jään vähemmälle, ni huomasin, et äiti rupes enemmän kiinnittää huomioo muhun ja jos mä menin sohval ni halus tulla halailee ja halus viettää munkaa jotai leffa-päivii, ihan keskenään, mitä ei aiemmin ollu koskaan ollu.”

Osa haastateltavista koki olevansa toisinaan mustasukkainen sijoitettua lasta kohtaan. Tähän vaikuttivat vanhemman huomio, ja se, että vielä kotona asuva sijaislapsi on saanut paljon enemmän etuoikeuksia, kuin biologinen lapsi asuessaan kotona vanhempien kanssa. Tämänkin toisaalta haastateltava ymmärsi, sillä vanhemmilla on rahallisesti nyt aivan eri tilanne kuin oli ollut aiemmin elämässä.

Sijaislasten sekä biologisten lasten ikä on myös osaltaan vaikuttanut siihen, miten sijoitusprosessin on kokenut. Suurimmassa osassa haastateltavien perheisiin oli tullut nuorempia sijaislapsia. Yhteen oli tullut vanhempi sijaislapsi, jonka perheen biologinen lapsi oli kokenut melkein kuin kaverina. Muutamat olivat toivoneet itse pienempiä sisaruksia, ja siksi kokivat erittäin kivana asiana, että perheeseen tuli sijaislapsi. Sijaislapsien kanssa myös pystyi leikkimään ja tekemään enemmän asioita kuin vain oman biologisen sisaruksen kanssa. Jos perheeseen oli sijoitettu pieniä lapsia, vanhempien huomio oli luonnollisesti mennyt enemmän heille, kuin vaikka omille vanhemmille lapsille. Yhdessä perheessä sijaislasten hieman kasvettua, koki biologinen lapsi, että huomio jakautuu tasapuolisemmin koska sijaislapsetkin pystyvät jo itse tekemään asioita ilman aikuista. Pienempien sijaislasten kanssa on myös ollut mahdollista purkaa asioita illalla biologisen perheen kesken, pienempien jo mentyä nukkumaan.

”Niin no en mä nyt tavallaan ku mä olin kuitenkin sen verran vanha et ei sitä (huomiota) niinku tarvinnu niin paljoo sitä omia sitä.. Kaipas ehkä vähän enemmän sitä omaa aikaa...”

”No on jossain vaihees ollu jotai hetkii, ku ärsyttää ne pienet, just ku me ollaan oltu isompii ja sitte on ne pienet, ku kaikki pitää tehdä niitten mukaan, mut siis niinku neki on ollu vaan sellasii hetkii.”

Osa haastattelemistamme sijaissisaruksista oli jo muuttanut pois kotoa, tämä tietysti vaikuttaa myös paljon siihen, miten he kokevat sijoituksen, ja millä tavoin suhtautuvat sijaislapseseen. Jokainen haastateltavistamme oli kuitenkin asunut vielä vanhempien kanssa sijoituksen alkaessa. Jo kotoa poismuuttaneet kokivat, että vanhemmilla ei välttämättä aina ole aikaa huomioida heitä paljoa, kun he käyvät kotona. Muutama vanhempi sijaissisarukset koki, että he eivät ole enää tarvinneet niin paljoa huomiota vanhemmiltaan sijoituksen alkaessa, kun olivat jo teini-iässä ja tarpeeksi isoja, eikä huomion väheneminen näin ollen haitannut heitä. Yksi haastateltavistamme oli kuitenkin kokenut oman 16 vuoden ikänsä hankalaksi iäksi sijoituksen alkamiseen, sillä hän kokee sen haastavaksi iäksi muutenkin.

Muutamit haastateltavat kertoivat, että he ovat auttaneet kotona sijaislasten tultua. Esimerkiksi kotitöissä oli autettu enemmän, ja toimittu vanhempien sijaishoitajana. Sijaishoitajana toimiminen tarkoittaa sitä, että hoitaa sijaislasta sen ajan, kun sijaisvanhempi on poissa, esimerkiksi vapaalla. Eräs haastateltavista sanoi, että auttaa ihan mielellään vanhempiaan, sillä tietää työn olevan raskasta, ja haluaa että vanhempi saa välillä hengähdystauon arjesta ja töistä.

”Kyl se (lasten hoitaminen) on mun mielest ollu aina ihan kivaa, tai kyl mä oon tykänny. Jotenki ne lapset on ollu niin kivoi tai mä oon tullu niiden kaa toimee. En siis kaikista lapsista tykkää tai en oo mitenkää lapsifani.”

Kokemukset sijaissisaruudesta vaihtelevat yhtä paljon kuin on sijaissisaruksiakin. Kuitenkin näiden haastatteluiden perusteella voi muutamia asioita summata yhteen. Vanhempien antaman huomion vähenemistä tapahtui, ja sitä biologiset lapset ovat jonkin verran alussa jännittäneet. Sijoituksen alussa on tuntunut oudolta, mutta sijaislapsista on pidemmän ajan kuluessa tullut perheenjäseniä. Sekä sijaislapsen ja biologisen lapsen ikä vaikuttaa jonkin verran siihen, miten sijoituksen kokee.

”Kauheen avartavaa ollu olla sijaisperheen jäsen, oon oppinu paljon elämästä. Sitä kautta, et kaikil ei oo ollu yhtä onnellist tilannet, ku meil on ollu meiän ydinperhees. Äärettömän raskast työtä se on varsinki ku on erityislapsi. Täytyy hattu nostaa kaikille, ku on siihen lähteny. Ite ei jaksais varmaan.”

6 POHDINTAA JA ARVIOINTIA

6.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tutkimuksemme tavoitteena oli saada tietoa sijaisperheiden biologisilta lapsilta siitä, kuinka heidät on huomioitu sijoitusprosessissa ja sen aikana, saivatko he valmennusta ennen sijoitusta ja millaisena he ovat sijaissisarouden kokeneet. Tarkoituksena oli, että keräämillämme tiedoilla toimeksiantaja voisi huomioida biologisten lasten kokemusmaailman ja tarpeet entistä paremmin sijoitusprosessissa ja sijoituksen aikana tekemässään työssä. Ennen tutkimusta keskustelimme toimeksiantajan kanssa, että sijaissisarouden matkaa voisi myös tutkia. Päätimme ottaa sen mukaan tutkimusaiheisiimme, mutta emme kokeneet tarpeelliseksi lisätä sitä tutkimuskysymyksiimme. Haastattelun teemoissa se kuitenkin näkyi selkeästi.

Tutkimuskysymystemme osalta saimme melko suppeat tulokset, sillä paljastui, että sijaissisaruksia ei juurikaan ollut valmennettu ennen sijoitusta, eikä huomioitu sijoituksen aikana, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Tämä oli vähän arvattavissa, sillä aiemmista aiheesta tehdyistä opinnäytetöistä on käynyt ilmi sama asia. Jokainen haastateltu oli kuitenkin kohdattu sosiaalityöntekijöiden toimesta, toisin kuin aiemmin tehdyssä tutkimuksessa, jossa oli käynyt ilmi, että perheen biologisia lapsia ei ollut aina edes tervehditty.

Haastattelujemme perusteella näyttää siltä, että sijaisvanhemmat saavat valmennusta tulevaan, mutta perheen lapset eivät saa erityistä valmennusta yhtä PRIDE-tapaamiskertaa lukuun ottamatta, missä osa haastattelemistamme henkilöistä oli ollut. Sijaisperheiden lasten valmennus ja valmistaminen sijaissisaruteen vaikuttaa jääneen vanhempien tehtäväksi. Vaikuttaa siltä, että kunnilla ja palveluntuottajilla ei ole yhtenäistä linjaa sijaisperheiden biologisten lasten kanssa työskentelyyn. Osalla haastateltujen perheistä oli sijoituksessa mukana palveluntuottaja, ja haastattelujen mukaan nämä sijaissisarukset tulivat paremmin kuulluksi työntekijöiden taholta.

Haastatteluistamme kävi ilmi, että sijaisperheiden biologiset lapset saavat keskenään erilaista kohtelua sosiaalityöntekijöiden ja vanhempia sijaisvanhemmuuteen valmentavien taholta. Sijoitusten alkuaikoina sosiaalityöntekijät ovat kohdanneet kaikkia lapsia jollain tasolla. Vuosien kuluessa, ja sijaislasten asetuttua perheeseen on sosiaalityöntekijöiden huomiointi vähentynyt. Moni haastatelluista henkilöistä on myös aikuistunut ja

muuttanut pois kotoa, joten se on osasy sosaalityöntekijöiltä saadun tuen vähenemiseen.

Saimme haastatteluista sijaissisaruiden matkasta irti paljon sellaista, mitä emme alun perin lähteneet tutkimaan. Kuitenkin koemme niiden olevan tärkeää tietoa toimeksiantajalle biologisten sisarusten kokemusmaailmasta. Päätuloksina tässä osiossa oli, että suuri osa haastattelemistamme biologisista sijaissisaruksista mielti ja pelkäsi alussa vanhempien antaman huomion vähenemistä. Jokaisesta oli aluksi tuntunut oudolta, että täysin tuntematon ihminen tulee kotiin asumaan. Biologiset lapset ovat kuitenkin ajan kuluessa tottuneet sijoitettuun lapseen, ja hyväksyneet tämän osaksi perhettä. Sijaislapsen tulon jokainen tutkimukseen osallistuneista oli suhtautunut hyvin eri tavoilla, vaihdellen vastustamisesta innostukseen.

Alkuperäisiin tutkimuskysymyksiin oli melko vaikea saada kattavia vastauksia, koska valmennusta ja tukea oli tarjottu vain vähän. Nämä aiheet olivat haastatteluissa siten melko nopeasti käsitelty. Pohdimme paljon sitä, miten saamme tarpeeksi kattavan tulososion tutkimukseemme, mutta kun aloimme käydä haastatteluita kunnolla läpi, niin sieltä saikin ihan hyvin vastauksia, joista on toimeksiantajalle hyötyä. Lisäksi lähetimme haastatteluiden jälkeen tutkimukseen osallistuneille vielä lisäkysymyksiä, jotta saisimme tutkimuskysymyksiimme laajemmin aineistoa. Mikäli olisimme toteuttaneet haastattelut eri tavalla, esimerkiksi verkkokyselyllä, olisimme voineet ottaa enemmän haastateltavia ja sitä kautta ehkä saada laajemmat tulokset tutkimuskysymyksiimme. Halusimme kuitenkin toteuttaa tutkimuksen teemahaastatteluna. Saimme näin hyvin vastauksia sijaissisaruiden matkaan liittyviin kysymyksiin sekä arvokasta kokemusta tutkimuksen toteuttamisesta ja teemahaastattelusta. Aihe myös on sen verran sensitiivinen ja henkilökohtainen, että haastattelu on parempi lähestymistapa kuin esimerkiksi verkkokysely.

Teemahaastattelu menetelmänä oli hyvä valinta tutkimuksen toteuttamiseksi. Oli hyvä, että oli tietyt teemat, joiden pohjalta kysyimme kysymyksiä, jotka ohjasivat haastatteluiden etenemistä ja rajasivat aiheita. Teemahaastattelussa ei ole tiukkaa kysymyspatteristoa, joten se antaa luvan kysyä myös sellaisista asioista, joita ei ole aiemmin teemoissa määritelty, mutta tulevat ilmi haastattelun aikana. Lisäksi kysymykset on mahdollista yksilöidä kuhunkin haastatteluun sopivalla tavalla, kuitenkin teemojen sisällä pysyen. Huomasimme jällempäin, että olisimme voineet vielä enemmän pohtia etukäteen teemoja ja kysymyksiä, jotta olisimme saaneet laajemmalta kannalta vastauksia aiheisiimme.

6.2 Eettisyys ja luotettavuus

Tieteellinen tutkimus on luotettavaa ja eettisesti hyväksyttävää ja tulokset ovat uskottavia, kun tutkimus on toteutettu hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu, että tutkimuksessa on noudatettu yleistä huolellisuutta, rehellisyyttä ja tarkkuutta sekä tutkimustyössä että tulosten dokumentoinnissa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja tulosten arvioinnissa. Siihen on sovellettu tieteellisen tutkimuksen kriteerit täyttäviä ja eettisesti kestäviä menetelmiä. Hyvän käytännön mukaisesti tutkijat huomioivat muiden tutkijoiden tekemän työn ja saavutukset asianmukaisesti kunnioittamalla heidän työtään viittaamalla julkaisuihin sekä antamalla heidän saavutuksillensa niille kuuluvan arvon omassa tutkimuksessa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019.)

Lisäksi hyvien käytäntöjen mukaisesti tehdyssä tutkimuksessa tutkimuksen suunnittelu, toteutus ja raportointi sekä saatu tieto on tallennettu niin kuin tieteelliselle tiedolle asetetut vaatimukset määrittelevät. Tutkijalla on tarvittava tutkimuslupa ja mahdollinen eettinen ennakoarviointi tehtynä. Luotettavassa tutkimuksessa on kaikkien osapuolten roolit ja yhteiset käytännöt sovittuna ennen tutkimuksen aloittamista. Mahdolliset rahoituslähteet ja muut sidokset ilmoitetaan tutkimukseen osallistuville sekä muille asianosaisille ja raportoidaan tutkimustulosten yhteydessä. Mikäli on syytä epäillä tutkijoiden olevan esteellisiä tutkimuksen toteuttamiseen, he eivät osallistu tieteeseen ja tutkimukseen liittyviin arviointi- ja päätöksentekotilanteisiin. Tietosuojaa koskevat asiat huomioidaan tutkimusorganisaatiossa. (Tenk 2019.)

Tutkimuseetiikkaan kuuluu, että tutkija on selittänyt tutkimuksen kohteelle tutkimuksen tavoitteet ja -menetelmät, mahdolliset fyysiseen tai psyykkiseen terveyteen kohdistuvat riskit. Tutkimukseen osallistuvan tulee tietää, että osallistuminen on vapaaehtoista, hän voi missä tilanteessa tahansa vetäytyä tutkimuksesta. Lisäksi hänellä on oikeus kieltää häntä koskevan aineiston käyttäminen tutkimuksessa ja oikeus tietää oikeutensa. Tutkijan tulee turvata tutkimukseen osallistuvan oikeudet ja hyvinvointi, tutkittaville ei saa aiheuttaa vahinkoa. Tutkittavien hyvinvoinnin on oltava kaiken muun edellä ja mahdolliset ongelmat tulee huomioida etukäteen. Tutkimustiedon on oltava luottamuksellista niin, että tutkimustietoa ei luovuteta ulkopuolisille ja tietoa käytetään vain aiottuun tarkoitukseen. Tutkimukseen osallistujat jäävät nimettömiksi, elleivät he ole erikseen antaneet lupaa henkilöllisyytensä kertomiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 155–156.)

Opinnäytetyö oli meille molemmille ensimmäinen tekemämme tutkimus. Meille oli tärkeää toteuttaa se eettisesti ja noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Luotettavuus ja rehellisyys niin, toisiamme, haastateltavia kuin toimeksiantajaakin kohtaan ovat meille tärkeitä arvoja tutkimuksessa. Tuloksia avatessa ja analysoidessa tuli mieleen paljon asioita, joita olisi tehnyt haastatteluissa eri tavalla, esimerkiksi teemoja olisi ollut hyvä käsitellä laajemmin ja tarkemmin. Joissain aiheissa olimme vielä uudestaan yhteydessä haastateltaviin ja kysyimme tarkennusta, jotta pystyimme käsittelemään asiaa laajemmin. Mikäli haastattelut tehtäisiin uudelleen, pyytäisimme haastateltavia kuvailemaan asioita tarkemmin ja eri näkökulmista. Näin aineistomme olisi ollut laajempi ja siinä olisi ollut enemmän tarttumapintaa. Saimme haastatteluista kuitenkin vastaukset tutkimuskysymyksiimme.

Saimme haastateltavat toimeksiantajan kautta. Teimme infokirjeet, jotka toimeksiantaja lähetti mahdollisille haastateltaville. Tätä kautta saimme kuitenkin vain kaksi haastateltavaa. Loput kolme saimme muistuttamalla vanhempia infokirjeestä tai kysymällä henkilökohtaisesti. Tutkimuseettisesti ajatellen suoraan kysyminen ei ehkä ole paras mahdollinen tapa, sillä henkilökohtaisesta yhteydenotosta voi olla vaikeampi kieltäytyä, kuin yleisestä kirjeestä. Haastateltavien kanssa rupatellessa kävi kuitenkin ilmi, että alkuperäinen kirje oli unohtunut antaa vanhemmilta eteenpäin lapselle.

Ennen haastattelun aloittamista esittelimme aina itsemme, opinnäytetyö aiheemme sekä miksi keräämme heiltä tietoa. Lisäksi kysyimme luvan haastattelun nauhoittamiseen, johon jokainen tutkimukseen osallistunut antoi suostumuksensa. Kerroimme samalla, että hävitämme kaiken haastatteluista syntyneen materiaalin, kun opinnäytetyö on valmis. Kerroimme heille tekevämme opinnäytetyön niin, ettei heitä tunnista valmiista työstä. Ennen aloitusta pyysimme myös allekirjoitukset tutkimukseen suostumisesta ja alaikäisiltä vanhemman suostumuksen osallistumiseen. Alaikäisten osallistuminen tuo oman puolensa eettisyyden pohtimiseen. Onko alaikäinen itse halunnut osallistua tutkimukseen, vai ovatko vanhemmat patistaneet lasta osallistumaan? Toisaalta vaikuttaako vanhemman tieto lapsensa osallistumisesta tutkimukseen tutkimuksen anonyymiteettiin ja sitä kautta eettisyyteen?

Tutkimusten peruseriaatteena on, että lapsen omaa tahtoa tulee kunnioittaa, eikä yksin vanhemman suostumus tutkimukseen osallistumiseen riitä. Lastensuojelulain mukaan 12 vuotta täyttäneen lapsen mielipidettä on kuultava. Tätä voi soveltaa niin, että 12 vuotta täyttäneellä lapsella olisi mahdollisuus osallistua tutkimukseen kysymättä lupaa hänen vanhemmiltaan. On kuitenkin hyvien tapojen mukaista kysyä lupaa 12 vuotta

täyttäneidenkin vanhemmilta, mikäli tutkimus toteutetaan esimerkiksi haastattelemalla ja yksityisessä tilassa. (Kuula 2006, 149–150.)

Jossain vaiheessa 12 vuotta täyttäneellä lapsella täytyy olla oikeus osallistua ilman vanhempien lupaa luottamukselliseen tutkimushaastatteluun. Muuten lapsen oikeus tulla kuulluksi ei täyty. Joskus nuoremman lapsen osallistuminen tutkimukseen ilman vanhemman lupaa voi olla perusteltua lapsen oikeuksien kannalta. Tällaisessa tilanteessa on tutkija vastuulla arvioida, onko lapsi tarpeeksi kypsä suostumaan tutkimukseen ilman vanhemman lupaa. (Kuula 2006, 150.)

Ajattelimme, että vanhemmat ovat kuitenkin seuranneet vierestä biologisten lastensa saamaa valmennusta ja tukea sosiaalityöntekijöiltä sekä nähneet lastensa matkan sijaisarisaruudessa, joten he todennäköisesti tietäisivät, mitä lapsensa vastaisivat näiden aihepiirien kysymyksiin. Mikäli tutkimuksemme olisi koskenut esimerkiksi vanhemmuutta, olisi vanhempien suostumuksen pyytäminen ollut eettisesti arveluttavampaa.

Koimme tärkeäksi kysyä alaikäisten lasten osallistumiseen luvan myös heidän vanhemmaltaan, sillä aihe voi olla joillekin herkkä ja haastattelumme saattoivat herättää erilaisia tunteita. Tämän vuoksi on hyvä, että vanhemmat tiesivät lapsensa osallistuvan tutkimukseen. Mikäli lapsi oireilisi haastattelun jälkeen jotenkin, vanhempi tietäisi mistä se mahdollisesti johtuu, ja osaisi käsitellä asiaa lapsen kanssa. Vanhemmat myös tuntevat lapsensa hyvin ja osaavat arvioida heidän sietokykyään haastattelun aiheuttamille tunteille. Mikäli he olisivat kokeneet haastattelun lapselle haitallisena, he eivät olisi antaneet lapsen osallistua haastatteluun. Uskomme luvan kysymisen vanhemmilta myös lisänneen luottamusta meidän, toimeksiantajan ja vanhempien välillä, sillä haastateltavamme eivät suoranaisesti ole toimeksiantajan palveluksessa tai asiakkaita, joten toimeksiantajallemme ei myöskään ollut heidän yhteystietojaan.

Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa käytetään usein käsitteitä reliabiliteetti eli tutkimustulosten toistettavuus sekä valideetti eli tutkimuksessa tutkitaan sitä mitä on luvattu. Näiden käsitteiden käyttöä on kritisoitu laadullisen tutkimuksen arvioinnissa, sillä ne vastaavat lähinnä määrällisen tutkimuksen tarpeisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 160.) Valideetti ei ole täysin tutkimuksessamme toteutunut, sillä varsinaisiin tutkimuskysymyksiin oli suppeat vastaukset. Sijaissarisaruuden matkasta saimme kuitenkin hyvin haastateltavien kokemusmaailmaa esille. Reliabiliteettia on hieman haasteellista arvioida, sillä kokemus on aina jokaisen henkilökohtainen. Vaikka nyt saimme monia melkein samankaltaisia vastauksia, oli niissäkin paljon vaihtelua.

Tutkimuksen luotettavuutta on hyvä arvioida laajasti, sillä siihen liittyy niin monia ulottuvuuksia, jotka voivat vaikuttaa tutkimustuloksiin. Keräsimme aineiston yksilöhaastatteluilla, jotka teimme yhtä lukuun ottamatta toimeksiantajan toimistolla. Alkuperäinen idea oli, että menisimme haastateltavien luo kotiin, jos vain mahdollista. Toisaalta vieras ympäristö on hyvä, sillä siellä voi ehkä paremmin kertoa avoimesti asioista, mutta toisaalta kotona tutussa ympäristössä saattaa olla rennompia oloja. Haastatteluissa oli paikalla me kummatkin sekä haastateltava. Nauhoitimme kaikki haastattelut, jotta keskittyminen ei menisi kirjaamiseen. Nauhoitukset oli helppo litteroida kokonaan auki, jolloin sai kaiken haastateltavan sanoman hyvin käyttöön. Nauhoituksissa oli muutamia kohtia, missä puheesta ei saanut selvää.

Ennen nauhoituksen ja haastattelun aloitusta olisimme voineet rupertella hieman pidempään, jotta olisimme hiukan tutustuneet haastateltavaan. Tutustumisen kautta olisi varmasti ollut avoimempaa keskustelua, kuin niin, että melkein kylmiltään aloitimme haastattelut. Toki ensin esittelimme itsemme ja aiheemme, mutta muuten alkutilanteet jäivät lyhyehköiksi. Toimeksiantajan tilat olivat rauhalliset ja meillä oli tarjoiltavana yleensä keksejä ja mehua. Yritimme tehdä tilanteesta mahdollisimman mukavan ja rennon haastateltavalle, mutta varmasti meistäkin huomasi, että haastattelijan rooli jännitti ja oli uusi. Haastattelujen alettua ilmapiiri kuitenkin rentoutui.

Tutkijoiden roolit vaikuttavat luonnollisesti tutkimukseen, menetelmiin sekä tuloksiin. Meistä toinen on itse sijaissisar ja toisessa toimeksiantajalla. Joissain haastatteluissa nämä asiat tulivat puheeksi haastattelun lopussa tai jälkeen. Tuloksia analysoidessa tuli mieleen, että olisiko ollut kuitenkin järkevää kertoa sijaissisarudesta etukäteen, jo ennen kuin aloitimme nauhoituksen. Olisiko se voinut tuoda meitä lähemmäs, ja helpottaa asiasta puhumista, kun haastattelijana on ihminen, joka tietää mistä haastattelee. Tämä olisi saattanut vaikuttaa positiivisesti avoimuuteen. Se, että toinen meistä työskentelee toimeksiantajalla, ei vaikuttanut haastatteluun, sillä kaikki haastateltavat olivat kuitenkin vieraita meille molemmille.

Koimme tutkijan roolin eri tavalla, toisen meistä oli helpompi "hypähtää" tutkijaksi, ja toiselle se oli haastavampi, eikä millään tavalla oma. Molemmat olimme kuitenkin ensi kertaa tekemässä tutkimusta. Meistä toisella on enemmän kokemusta erilaisista töistä ja tilanteista, joten tästä johtuen toisella oli ehkä enemmän rohkeutta ja varmuutta olla tutkijana. Tuloksia analysoidessa huomasimme, että omat tunteet ja mielenkiinto helposti ohjailevat haastattelun etenemistä ja sitä, mistä on kyselty lisää. Vireystila on ollut myös vaikuttavana tekijänä haastatteluissa, väsyneenä ei ole jaksanut haastattelussa virittää

keskustelua niin paljoa. Teimme kuitenkin kaikki haastattelut alusta loppuun. Kävimme jokaisessa haastattelussa kaikki valmiit teemamme läpi, ja saamiemme vastausten perusteella kysyimme lisäkysymyksiä sekä pyysimme tarkennuksia epäselviin asioihin.

Vaikka olemme opintojen aikana kirjoittaneet useampia raportteja, opinnäytetyön tekeminen vaati paljon tarkempaa suunnittelua. Opinnäytetyötä on myös pitänyt prosessoida paljon enemmän mielessä, kuin muita kouluun liittyviä tehtäviä. Tietysti jo se on suuri muutos, että työn tekemiseen on varattu aikaa melkein vuosi. Opinnäytetyön tekemiseen on vaikuttanut myös se, että tällä kertaa teemme tutkimusta toimeksiantajalle, joka haluaa saada tutkimustulokset ja hyötyä niistä. Aiemmat työt on tehty niin sanotusti itselle, jolloin ei ole ollut niin paljoa paineita. Opinnäytetyötä tehdessä on saanut myös työelämää hyödyttävää kokemusta, muun muassa parityöskentelystä. Aikataulujen sovittaminen on ollut yksi haaste, kun kummallakin on ollut paljon muita menoja opinnäytetyön lisäksi. Koska opinnäytetyötä tehdään niin pitkä aika, olemme oppineet toisistamme ja toistemme tavoista tehdä työtä. Opinnäytetyön tekeminen on todellakin prosessi, välillä työtä tehdään paljon eteenpäin ja välillä taas tekeminen pysyy paikallaan, kunnes saa ideoita lisää kirjoittamiseen.

6.3 Kehittämistarpeet

Haastateltavat ilmaisivat tarpeen sijaissisarusten vertaispäiville. Vertaistukea heille oli tarjottu melko huonosti. Eräs haastateltava sanoi, ettei ollut tajunnut, että voisi olla edes mahdollisuus vertaistukeen. Tämä on puute sijaisperheille annettavassa tuessa, sillä vertaistukea olisi erittäin tärkeää saada tai sitä pitäisi edes tarjota. On iso ja jokaiseen perheenjäsenen vaikuttava asia, että kotiin tulee vieraita lapsia. Vertaistuki esimerkiksi vertaisryhmätoimintana olisi paras mahdollinen apu biologisille lapsille, sillä he pystyisivät keskenään näin jakamaan ajatuksiaan sijoituksesta. Olisi hyvä, että tällainen asia tulisi toimeksiantajan kautta ja sitä ohjattaisiin jotenkin.

Kaikkien haastattelemiemme perheiden sijoitetut lapset eivät ole sijoitettu toimeksiantajan kautta, vaan esimerkiksi suoraan kunnasta. Tämä osin selittää heidän saamaansa erilaista kohtelua, sillä resurssit ovat usein erilaiset eri toimijoilla. Kuitenkin mielestämme olisi kohtuullista, että toimijasta huolimatta kohtelu olisi yhdenmukaista. Kunnat voisivat kouluttaa työntekijöitään kohtaamaan koko perheen, ei ainoastaan sijaisvanhempia ja sijaislapsia. Yksi haastatelluista kertoi saaneensa Pesäpuun tekemän sijaissisaruuudesta

kertovan kirjan, joten pohdimme voisiko tämän esimerkiksi jakaa kaikille sijaissisaruksille.

Pyysimme haastateltavilta terveisiä muille sijaissisaruksille sekä sijaisvanhemmuutta harkitseville. Osa ei osannut tai halunnut sanoa mitään, mutta osalta tuli hyviä neuvoja. Sijaissisaruksille muun muassa sanottiin, että pitää olla hyvät hermot. Lisäksi muistutettiin, että puhuu vanhemmille, jos jokin painaa mieltä, ja ottaa yhteyttä esimerkiksi sosiaalityöntekijään, jos haluaa jutella tai saada lisätukea.

“puhuu avoimesti siitä, mitä tuntee, koska ihan varmasti muillaki on ollut niit negatiivisii tunteita, mustasukkasuut, kiukku... se et puhuu niistä ensinnäki omil vanhemmillee ja sitte, jos niit sosiaalityöntekijöitä on herkästi saatavil, ni heille. Ni sielt tulee sit ehkä sitä ymmärryst heidän tilanteeseen.”

“jos tulee jotain ongelmii, ni koittaa saada jonkun kenenkaa puhuu niistä”

“pitkät hermot ainaki”

“Varmaa sitä, et laskee kymmenee, jos menee hermot ja en mä tiiä. Ois se ehkä varmaa hyvä et kysyis itte sitte, et onks missää vertaistukee tai niinku... mitä haluukaa”

LÄHTEET

Araneva, M. 2018. Lastensuojelun perhehoito. Helsinki: Alma Talent.

Golding K. S. 2008. Nurturing attachments : supporting children who are fostered or adopted. London; Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers 2008.

Hakkarainen, P. Sijaissisuus antaa ja ottaa. Pesäpuun lehti 1/2007. Viitattu 6.3.2019. <https://docplayer.fi/2719827-Pesapuun-pysyvyytta-ja-jatkuvuutta-sisarudesta-sijaissisuus-antaa-ja-ottaa-elaman-helminauhaa-merkityksien-ketjussa.html>.

Hakkarainen, P.; Kuukkanen, M. & Piispanen, H. 2013. Parasta perhehoitoa. Perhehoidon tietopaketti. Keuruu: Keuruun Laatupaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 10., osin uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hämäläinen, K. 2012. Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhe-suhteilleen. Helsinki: Väestöliitto, väestöntutkimuslaitos.

Höjer, Ingrid (2007): Sons and daughters of foster carers and the impact of fostering on their everyday life. Child and Family Social Work 12 (1). 73-83.

Jallinoja, R.; Hurme, H. & Jokinen, K. (toim.) 2014. Perhetutkimuksen suuntauksia. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Joensuu, A. & Sutinen, J. 2016. Perheen suojassa. Miten onnistua sijaisperheenä? Helsinki: BoD – Books on Demand.

Kerola, M. 2010. ”No kyl mä piän sitä sillee niinku siskona”. Perhehoito 3/2010. Viitattu 6.3.2019. <http://www.perhehoitoliitto.fi/files/164/sijaissisuus.pdf> .

Ketola, J. 2008. Perhehoito ennen ja nyt. Teoksessa J. Ketola (toim.) Sijoita perheeseen; Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Lagström, H., Pösö, T., Rutanen, N. & Vehkalahti, K.(toim.) 2010. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.4.2007. Saatavilla sähköisesti osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.

Lastensuojelulaki 316/2011. Annettu Helsingissä 1.1.2012. Saatavilla sähköisesti osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110316>.

Nieminen, L. 2010. Lasten ja nuorten tutkimus: oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa Lagström, H., Pösö, T., Rutanen, N. & Vehkalahti, K.(toim.) 2010. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Parker, J. & Stimpson, J. 2004. Sisarussuhteet. Kilpailua ja rakkautta. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Perhehoitolaki 263/2015. Annettu Helsingissä 20.3.2015. Saatavalla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150263>.

Perhehoitoliitto 2019a. Meidän sakki – sisarussuhteiden vahvistaminen sijaisperheissä (2018-2021). Viitattu 6.11.2019. https://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoitoliitto/kehittaa/meidan_sakki_hanke.

Perhehoitoliitto 2019b. Toimeksiantosopimus. Viitattu 25.10.2019. <https://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoitajalle/toimeksiantosopimus>.

Perhehoitoliitto 2019c. Perhehoitajan asema toimeksiantosuhteisessa perhehoidossa. Viitattu 25.10.2019 https://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoitajalle/perhehoitajan_asema_ja_sosiaaliturva.

Pesäpuu ry. Sijaissisaruus. Viitattu 17.12.2018. www.pesapuu.fi > Toiminta > Perhehoidon kehittäminen > Sijaissisaruus.

Ruusuvuori, J.; Tiittula, L. (toim.) 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Rönkä, A. & Kinnunen, U. (toim.) 2002. Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Serbinski, S. & Shlonsky, A. (2014) Is it that we are afraid to ask? A scoping review about sons and daughters of foster parents. *Children and Youth Services Review* 36, 101-114.

Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. (toim.) 2015. Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2016. Omais- ja perhehoidontukea lisätään. Tiedote 104/2016. Viitattu 25.10.2016. https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/omais-ja-perhehoitajien-tukea-lisata-1.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017. Työpaperi 20/2017. Viitattu 4.9.2019. Saatavilla sähköisesti osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132434/URN_ISBN_978-952-302-857-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019a. Huoltajan oikeudet sijaishuollon aikana. Viitattu 19.11.2019. Saatavilla sähköisesti osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hoito-ja-kasvatus-sijaishuollossa/huoltajan-oikeudet-sijaishuollon-aikana>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019b. Tilastoraportti 23/2019. Viitattu 4.9.2019. Saatavilla sähköisesti osoitteesta http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138211/Tr23_19_LASU.pdf?sequence=5&isAllowed=y.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019c. Perhehoidon järjestäminen kunnassa. Viitattu 25.10.2019. Saatavilla sähköisesti osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/perhehoito/perhehoidon-jarjestaminen-kunnassa>.

Tilastokeskus 2018. Viitattu 17.12.2018. www.stat.fi > tietoa tilastoista > käsitteet > P > perhe.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. Hyvä tieteellinen käytäntö. Viitattu 25.10.2019. <https://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanta>.

Valkonen, L. 2014. Sijaisvanhemmat. Jyväskylä: Perhehoitoliitto ry.

Vilka, H. 2015. Tutki & kehittä. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Infokirje ja suostumus tutkimukseen

Hei sijaissisko tai -veli!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa, Susanna Kraappa ja Leena Runtti Turun ammattikorkeakoulusta. Teemme parhaillaan opinnäytetyötä koskien sijaisperheiden lasten kokemuksia sijaissisaruuudesta. Opinnäytetyön toimeksiantajana on [REDACTED]. Tarkoituksenamme on haastatella sijaissisaruksia erilaisista perheistä. Haastatteluiden avulla keräämme tietoa siitä, miten sijaisperheiden biologiset lapset ovat kokeneet uuden perhetilanteen, onko heitä valmennettu sijaissisaruuuteen, ja millaisia terveisiä heillä on sosiaalityöntekijöille. Tutkimuksessa kertyneiden tietojen avulla [REDACTED] voivat kehittää toimintaansa ja tulevaisuudessa ottaa paremmin huomioon myös lasten näkökulman.

Haastattelu tehdään anonyymisti, eikä haastateltavaa voi tunnistaa opinnäytetyöstä. Haastattelusta kerätyt aineistot säilytetään lukkojen takana ja hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua.

Haastatteluun on hyvä varata aikaa noin tunnin verran. Haastattelut voidaan toteuttaa [REDACTED] toimistolla. Mikäli haastateltava asuu kaukana, haastattelu voidaan toteuttaa esimerkiksi jossakin rauhallisessa kahvilassa. Näistä sovitaan aina tilannekohtaisesti. Alaikäiseltä haastateltavalta tarvitsemme huoltajan suostumuksen haastatteluun. Tuottehan allekirjoitetun suostumuslomakkeen haastatteluun tullessanne.

Haastatteluun suostuminen ei velvoita sinua osallistumaan, vaan voit halutessasi peruttaa tai keskeyttää haastattelun.

Jos kiinnostuit, otathan yhteyttä Susannaan sähköpostilla [REDACTED] tai puhelimitse [REDACTED], niin sovitaan tarkemmin haastattelu-aika ja -paikka.

Keväisin terveisin,

Susanna Kraappa & Leena Runtti

Nimi: _____

Suostun haastateltavaksi opinnäytetyöhön koskien sijaisperheiden biologisten lasten kokemuksia sijaissisaruuudesta.

Paikka ja aika:

_____ allekirjoitus

_____ alle 18-vuotiaan huoltajan allekirjoitus

Haastattelun teemat

Perustiedot

Ikä

Minkä ikäinen ollut kun sijaislapsi/-lapsia tuli?

Minkä ikäisiä sijaislapsi/-lapset ovat?

onko biologisia sisaruksia?

Sosiaalityöntekijät

Sijoittavan sosiaalityöntekijän kohtaaminen

Tietääkö perheensä työntekijät?

Onko sosiaalityöntekijä helposti lähestyttävä?

Miten lasten asioista vastaava sosiaalityöntekijä on kohdannut, entä muut työntekijät?

Mitä odotuksia sosiaalityöntekijöille?

Tuki

Kenelle voi puhua sijoitettuun lapseen liittyvissä asioissa?

Vertaistuki – onko saanut, olisiko kaivannut, tietääkö miten voi saada?

Sijaissisuus, perhe, vanhemmat

Miten vanhemmat ovat kertoneet ryhtyvänsä sijaisvanhemmiksi? - miltä se tuntui?

Onko kokemus/mielipide sijaissisuudesta muuttunut sijoituksen aikana?

Miltä tuntuu, kun koti on julkinen?

Mitä tunteita vanhempien jakaminen herätti/herättää nykyään?

Terveiset, mitä toivoisi, ehdottaisi jatkoon

Omat terveiset sijoittaville sosiaalityöntekijöille,

sijaisvanhemmuutta harkitseville,

muille sijaissisaruksille?

Minkälaista toimintaa toivoisi [REDACTED]?

Taulukko 4. Sijaissisarouden matka.

Ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
Innostus	Sijoituksen alkaminen	Sijaissisarouden matka
Uudet sijaissisarukset		
Vastustus		
Neutraali		
Rutiinit	Elämän muuttuminen	
Oma aika		
Sijoitetun lapsen erityisyys		
Näkemyksen avartuminen		
Pelko huomion vähenemisestä	Vanhempien huomio	
Eriyisen huomion tarvitseminen		
Ymmärrys		
Ajan järjestäminen		
Mustasukkaisuus		
Outous	Vieras ihminen kodissa	
Sosiaalityöntekijöiden kotikäynnit		
Perheenjäseneksi tuleminen		
Sisarukseksi kutsuminen		
Huomiota ei tarvitse paljoa	län vaikutus	
Huomiota tarvitsee		
Kotoa poismuutto		
Haastava ikä		
Kotityöt	Vanhempien auttaminen	
Sijaishoitajana toimiminen		